

**Az Európai Unió bővítésének kihívásai a balkáni  
államok csatlakozásának fényében, tekintettel az  
európai identitás kérdésére**

NPB035

2025. január 7.

# Tartalomjegyzék

|                                                                                                      |    |
|------------------------------------------------------------------------------------------------------|----|
| <b>Bevezető gondolatok</b> .....                                                                     | 2  |
| <b>1. Az Európai Unió bővítési politikája</b> .....                                                  | 4  |
| 1.1. A tagországok csatlakozásának rövid története.....                                              | 4  |
| 1.2. A bővítés jogi alapjai.....                                                                     | 7  |
| 1.2.1. Az európaiság feltétele.....                                                                  | 9  |
| <b>2. A nyugat-balkáni bővítés: egy végtelen történet</b> .....                                      | 11 |
| 2.1. A Nyugat-Balkán és annak geopolitikai jelentősége .....                                         | 11 |
| 2.2. Kitekintés az identitás kérdésére .....                                                         | 13 |
| 2.2.1. A nemzeti identitás .....                                                                     | 13 |
| 2.2.2. Az európai identitás.....                                                                     | 15 |
| 2.2.3. A Nyugat-Balkán identitásbeli kihívásai .....                                                 | 17 |
| 2.3. Európából Európába? – A Nyugat-Balkán és az Európai Unió közötti<br>kapcsolatok fejlődése ..... | 22 |
| 2.3.1. Az EU balkáni stratégiája .....                                                               | 22 |
| 2.3.2. Stabilizációs és társulási folyamat.....                                                      | 24 |
| 2.4. A nyugat-balkáni államok csatlakozási folyamatai .....                                          | 26 |
| 2.4.1. Albánia.....                                                                                  | 26 |
| 2.4.2. Bosznia-Hercegovina .....                                                                     | 28 |
| 2.4.3. Észak-Macedónia.....                                                                          | 29 |
| 2.4.4. Szerbia .....                                                                                 | 30 |
| 2.4.5. Montenegró.....                                                                               | 32 |
| 2.4.6. Koszovó .....                                                                                 | 33 |
| <b>3. Az Európai Unió bővítési politikájának jövője a balkáni bővítés tükrében</b> .....             | 35 |
| 3.1. Lehetséges forgatókönyvek, illetve végső következtetések a balkáni bővítés<br>tükrében .....    | 36 |
| 3.1.1. Optimista megközelítés .....                                                                  | 36 |
| 3.1.2. Pesszimista megközelítés .....                                                                | 39 |
| 3.2. A balkáni bővítés nyitott kérdései .....                                                        | 41 |
| <b>Irodalomjegyzék</b> .....                                                                         | 43 |

## Bevezető gondolatok

Az „európai családba” tartozó országokként emlegetett államok egy része az Európai Közösségek, majd Európai Unió keretein belül fonta szorosabbra kapcsolatait. Az Európai Unió elődje, az Európai Gazdasági Közösség (EGK) 1975. március 25-én jött létre, amikor hat ország – a Német Szövetségi Köztársaság, Franciaország, Olaszország, Hollandia, Belgium és Luxemburg – aláírta a Római Szerződést.<sup>1</sup> Az idők folyamán a közösség nemzetközi szintén is egy igen jelentős csoportosulássá vált. Az új szervezet céljai között szerepeltek szakpolitikai és technikai feladatok, mint például a vámunió kialakítása, közös agrárpolitika megteremtése, valamint együttműködés a szállítás, közlekedés és versenyjog terén. A szerződés mögött meghúzódó fő szándék azonban az volt, hogy elősegítse a korábban egymással harcoló nemzetek közötti szorosabb együttműködést és kölcsönös alkalmazkodást.<sup>2</sup> A bővítés a mai Európai Unió egyik legerősebb politikai eszköze, amelyet rendkívül gondosan irányított folyamatként tartanak számon. A csatlakozási kritériumok és értékek teljesítése révén az érintett országok fejlődési pályára léphetnek – ezáltal az EU elősegíti a béke, a stabilitás, a jólét, a demokrácia, emberi jogok tiszteletben tartását, a jogállamiság kiterjedését és hozzájárul egy egységes Európa kialakításához. A bővítés ezért egy rendkívül összetett terület, amely nemcsak gazdasági és társadalmi elemeket foglal magában, hanem politikai motivációkat is és amely az alapító szerződések szintjén szabályozott folyamat. Ahogy Willy Brandt német külügyminiszter 1967. decemberében a Bundestagban hangsúlyozta, a bővítés az alapító szerződések egyik alapvető célja.<sup>3</sup> A bővítés azon politikai folyamatok közé tartozik, amelyek végigkísérték a Közösség történetét. A rendszerváltásig azonban sem a csatlakozó országok száma, sem a bővítés gyakorisága nem volt jelentős. A hidegháború végétől viszont a bővítés szerepe drámaian felértékelődött és azóta folyamatosan napirenden van.<sup>4</sup>

Az új együttműködési forma a nemzetekfelettség (szupranacionalitás) elvén alapult: míg korábban a kormányközi szervezetek csak egyhangú döntéseket hozhattak és tagjaik teljes mértékben megőrizhették szuverenitásukat, az új közösség többségi döntéshozatalt vezetett be, önálló jogrendet alakított ki és egyre több szakpolitikai területen működött együtt úgy, hogy tagjai szuverenitásuk egy részét közösen gyakorolták. Az alapító államok sikereit mutatta, hogy

---

<sup>1</sup> DR. KERTÉSZNÉ DR. VÁRADI SZILVIA: *Az Európai Unió bővítésének jogi aspektusai*. Szeged, 2013. 12-13.p.

<sup>2</sup> ARATÓ KRISZTINA, KOLLER BOGLÁRKA: *Az EU bővítési politikái és a bővítés jövője*. Dialóg Campus Kiadó. Budapest, 2018. 5.p.

<sup>3</sup> Rede von Willy Brandt vor dem Bundestag über die Europapolitik der Bundesregierung (Bonn, 15. Dezember 1967) in: Verhandlungen des deutschen Bundestages. 5. Wahlperiode. 145. Sitzung vom 15. Dezember 1967. Stenographische Berichte. Hrsg. Deutscher Bundestag und Bundesrat. 1967. Bonn. 6.p.

<sup>4</sup> LŐRINCZNÉ BENCZE EDIT: *Az Európai Unió bővítések elmélete és gyakorlata a horvát csatlakozás tükrében*. Győr, 2009. 10.p.

egyre több ország kezdett érdeklődni az együttműködés iránt. Sokáig úgy tűnt, hogy a közösségek, majd később az Európai Unió története a folyamatos bővítések sorozata. Ezt a mintegy 60 éves folyamatot törte meg az Európai Unióból kilépni szándékozó Nagy-Britannia.<sup>5</sup>

Az Európai Unió jelenlegi helyzetét jelentős viták és egymással összefüggő válságok jellemzik. Ennek ellenére a további bővítés napjainkban is napirenden van, amit az egyes országokkal folytatott csatlakozási tárgyalások is mutatnak. Belátható időn belül számolhatunk az úgynevezett nyugat-balkáni országok EU-tagságával is. E téma számos szempontból befolyásolja az érintett államok és a jelenlegi EU-tagok társadalmi rendszerét, kohézióját, a nemzetállamok változó szerepét, valamint a nemzeti és európai identitással kapcsolatos kérdéseket is.<sup>6</sup> Minden stratégiai döntés mögött összetett alkufolyamatok állnak és a lényeges döntésekhez szükséges konszenzus csak hosszú tárgyalások útján érhető el. Napjainkban a nehéz döntések a bővítéshez és az ezzel párhuzamosan zajló reformokhoz kapcsolódnak.<sup>7</sup>

Az Európai Unió bővítési politikája központi szerepet játszik az európai integrációs folyamatban, különösen a balkáni régióval kapcsolatban, amely történelmileg és politikailag is meghatározó térség. A Nyugat-Balkán államainak csatlakozása az EU-hoz számos kihívást és lehetőséget rejt magában, melyek nemcsak politikai és gazdasági, hanem kulturális és identitásbeli kérdéseket is felvetnek. A kutatás középpontjában az áll, hogy az európai identitás kérdése milyen szerepet játszik a bővítési folyamatban és hogyan hat ez a Balkán országainak csatlakozási esélyeire. A kutatás feltevése szerint az európai identitás fogalma nem csupán kulturális egységet jelent, hanem politikai és jogi normák elfogadását is, amelyek kulcsfontosságúak az EU-hoz való csatlakozás szempontjából. A Nyugat-Balkán országainak európai integrációja azonban több olyan kérdést is felvet, mint a posztkonfliktusos helyzetek, az etnikai és vallási sokszínűség, valamint a demokratikus intézményrendszerek stabilitása. Kutatásomban kitérek arra is, hogy hogyan indult, alakult, illetve fejlődött az EU bővítési politikája az idők folyamán, valamint szerepet játszanak a bővítési politika és a csatlakozási folyamat jogi aspektusai is. A dolgozat célja tehát, hogy bemutassam, hogy milyen hatással van az európai identitás kérdése a Nyugat-Balkán országainak csatlakozási folyamatára. A kutatás részét képezi a Nyugat-Balkán országainak csatlakozási folyamataiban felmerülő fő kihívásainak azonosítása és az európai identitás szerepének vizsgálata a bővítési folyamat

---

<sup>5</sup> ARATÓ, KOLLER 2018, 5.p.

<sup>6</sup> PINTÉR TIBOR: *A nyugat-balkáni országok identitása és az Európai Unióhoz való csatlakozásuk*. Tér-Gazdaság-Ember: a Széchenyi István Egyetem Kautz Gyula Gazdaságtudományi Karának tudományos folyóirata. 1. évf. 1. sz. / 2013. 105.p.

<sup>7</sup> TEPERICS KÁROLY, RÓZSA PÉTER: *Az Európai Unió bővítése és a csatlakozni vágyók szándékai a népszavazások tükrében*. Tér és Társadalom 18. évf. 2004/4. 135.p.

során, beleértve a politikai, gazdasági és kulturális szempontokat. TDK munkám sikerességéhez kvalitatív módszert alkalmazva előzetes kutatást végeztem készíteni európai Nyugat-Balkán szakértőkkel, azaz Várhelyi Olivér szomszédságpolitika- és bővítésért felelős magyar biztos kabinetjének 3 tagjával, akik (2024 májusában készített) szakmai beszámolója szintén a dolgozat részét képezték. Ezek az interjúk mélyebb betekintést nyújtanak a bővítési folyamat politikai és társadalmi aspektusaiba.

## 1. Az Európai Unió bővítési politikája

### 1.1. A tagországok csatlakozásának rövid története

A bővítés az Európai Unióhoz csatlakozó új országokat jelenti, amely az EU történetében több alkalommal is bekövetkezett. Az EU bővítése lényegesen hozzájárult a stabilitás, a béke és a jólét elterjedéséhez Európában.<sup>8</sup>

1961-ben Nagy-Britannia bejelentette, hogy csatlakozni kíván az Európai Gazdasági Közösséghez. Ez a lépés meglepetésként hatott a brit külpolitikában, hiszen az ország mindössze csak egy évvel korábban hozta létre a szabadkereskedelmi övezetként működő EFTA-t (*Európai Szabadkereskedelmi Társulás*), amely azon országok csoportját jelentette, akik nem kívántak, illetve nem tudtak csatlakozni a mai Európai Unióhoz. Az irányváltás mögött elsősorban gazdasági okok húzódtak meg.<sup>9</sup> *De Gaulle* számára az irányváltás elfogadhatatlan volt. Attól tartott, hogy a britek csatlakozásával Amerika is befolyást nyerhet az EGK-ban.<sup>10</sup> *De Gaulle* 1969-es visszavonulása után *Georges Pompidou* már nem állt a brit csatlakozás útjába, így 1969-ben Nagy-Britannia (és a vele együtt jelentkező országok) kérelmét már elfogadták. Így az északi bővítés keretében 1973-ban három taggal bővült az Európai Gazdasági Közösség, Nagy-Britanniával, Írországgal és Dániával.<sup>11</sup>

A második világháború után a mediterrán országok – Olaszország kivételével – kimaradtak az európai integrációból. Görögországban 1946 és 1949 között polgárháború zajlott, Spanyolországban és Portugáliában az 1970-es évekig jobboldali diktatúra uralkodott, így felvételük nem került napirendre.<sup>12</sup> 1975-ben Görögország benyújtotta csatlakozási kérelmét az Európai Közösséghez, a tárgyalások meglepően gyorsan lezajlottak, így az ország

---

<sup>8</sup> Az Európai Unió hivatalos weboldala. Az EU bővítése. Mit jelent a bővítés? (Utolsó elérés: 2024.08.12. [https://european-union.europa.eu/principles-countries-history/eu-enlargement\\_hu](https://european-union.europa.eu/principles-countries-history/eu-enlargement_hu))

<sup>9</sup> DINAN, DESMOND: *Europe recast. A history of European Union*. Boulder London, Colorado, 2004. Lynne Rienner Publishers. 100–101.p.

<sup>10</sup> SHENNAN, ANDREW: *De Gaulle*. London, 1993, Longman, 125.p.

<sup>11</sup> ARATÓ KRISZTINA, KOLLER BOGLÁRKA: *Európa utazása. Integrációtörténet*. 5. Sikerek és kudarcok. 5.4 Bővítés – a brit csatlakozás története három felvonásban. Gondolat Kiadó. Budapest, 2015. 132.p.

<sup>12</sup> ARATÓ, KOLLER 2015. 10.p.

1981. január 1-jén teljes jogú tagja lett az Európai Közösségnek.<sup>13</sup> Spanyolország és Portugália csatlakozását a közösség együtt, „csomagban” kezelte.<sup>14</sup> Portugália szeretne volna, ha kérelmét külön kezelik Spanyolországétól, mivel tisztában volt vele, hogy Spanyolország mérete és gazdasági szerkezete miatt komolyabb kihívásokat jelent, ami az ő tárgyalásaikat is késleltetheti. Ez valóban így is történt, az EK végül nem választotta szét a két ország csatlakozását. Így tehát a déli bővítés keretein belül felvett tagok 1981-ben Görögország, 1986-ban Spanyolország és Portugália lettek.<sup>15</sup>

Az 1990-es években az Európai Unió nem csak az integráció elmélyítésével járó nehézségekkel, hanem a bővítés új kihívásaival is szembesült. A Szovjetunió összeomlása miatt az EFTA-tagok, újraértékelték helyzetüket és szorosabb együttműködésre vagy teljes jogú tagságra törekedtek az EU-val. 1989-ben megkezdődtek a tárgyalások az EFTA-államokkal, amely 1992 májusában az Európai Gazdasági Térség (EGT) létrehozásához vezetett. Az EGT azonban átmeneti megoldásnak bizonyult, mivel az EFTA-államok – Ausztria, Finnország, Svédország, Norvégia, Svájc – már a megállapodás előtt bejelentették csatlakozási szándékukat az Európai Közösséghez. A csatlakozási tárgyalások gyorsan zajlottak, mivel az EFTA-tagok fejlett piacgazdaságok voltak demokratikus rendszerekkel. Így 1995. január elsején az Európai Unió három új taggal, Ausztriával, Finnországgal és Svédországgal bővült. Norvégiában népszavazáson magas részvétel mellett elutasították a csatlakozást.<sup>16</sup>

Míg az északi országok csatlakozása gyorsan lezajlott, addig a keleti bővítés közel 15 évig tartott. Kelet-Európa a bipoláris világrend összeomlásával hirtelen újra az európai érdeklődés középpontjába került.<sup>17</sup> Az Európai Tanács 1997 decemberi luxemburgi találkozóján az Európai Bizottság kedvező országértékelése alapján arról határozott, hogy öt kelet-európai országgal (Magyarország, Lengyelország, Csehország, Szlovénia, Észtország) megkezdődhetnek a csatlakozási tárgyalások.<sup>18</sup> A kelet-európai országok mellett három mediterrán ország is jelezte csatlakozási szándékát: Ciprus, Málta és Törökország. Ciprus és Málta már 1990-ben benyújtotta kérelmét az Európai Közösséghez. Az Európai Bizottság kedvező állásfoglalása alapján Málta és Ciprus is bekerült azon országok közé, akikkel a tárgyalások megkezdődtek, azonban Törökország sorsa egészen másképp alakult. Ennek okai

---

<sup>13</sup> ALMÁSSY ESZTER: *Görögország európai integrációja*. In Kiss J. László – Gálik Zoltán (szerk.): *A huszonötök Európái*. Osiris Kiadó, Budapest, 2005. 371–402.p.

<sup>14</sup> URWIN, 1998. 201-202.p.

<sup>15</sup> SZILÁGYI ISTVÁN: *Félperiféria integrációja – Portugália az Európai Unióban*. In Kiss J. László – Gálik Zoltán (szerk.): *A huszonötök Európái*. Osiris Kiadó, Budapest, 2005. 468–495.p.

<sup>16</sup> ARATÓ, KOLLER 2015. 13-15.p.

<sup>17</sup> ARATÓ KRISZTINA: *Sobering after a „Grim Wedding” – A Realistic Evaluation of Hungary’s Accession to the European Union*. Euroscepticism and European Integration, 2009. 97-118.p.

<sup>18</sup> ARATÓ, KOLLER 2015. 18.p.

között szerepel, hogy az ország jelentős népességgel bír, földrajzilag nagy része nem európai területen helyezkedik el, továbbá muszlim vallású. Törökország 1987-ben kérvényezte a csatlakozást az Európai Közösséghez, és bár stratégiai szempontból fontos helyen fekszik, az ország mai napig nem vált a közösség tagjává.<sup>19</sup>

Az új évezred első és legfontosabb feladata a keleti bővítés megvalósítása volt. Egyértelművé vált, hogy úgynevezett *Big Bang* bővítésre<sup>20</sup> kerül sor, vagyis mind a tíz tagjelölt egyszerre csatlakozik az Európai Unióhoz. Az Európai Tanács 2002. december 12-13-i koppenhágai csúcstalálkozóján döntött arról, hogy a tíz tagjelölt országgal lezárják a csatlakozási tárgyalásokat és ezek az országok (Ciprus, Cseh Köztársaság, Észtország, Lengyelország, Lettország, Litvánia, Magyarország, Málta, Szlovákia, Szlovénia) 2004. május 1-jén az EU teljes jogú tagjaivá válnak. A csatlakozási szerződés aláírásán részt vettek Bulgária és Románia, akik később csatlakoztak (2007), valamint Törökország képviselői, akik még mindig csak tagjelölt státuszban voltak. A 2004-es bővítés az integráció történetének legnagyobb területi és népességi növekedését hozta, az EU területe 22,74%-kal, össznépessége pedig 46%-kal nőtt. A Big Bang bővítés óta Horvátország csatlakozott az Európai Unióhoz 2013-ban, amellyel az EU tagállamainak száma 28-ra emelkedett. Horvátország csatlakozási folyamata a 2000-es zágrábi csúcstalálkozón kezdődött, ahol a Nyugat-Balkán országai is kinyilvánították az EU-hoz való közeledési szándékukat és az EU is jelezte felvételi szándékát.<sup>21</sup>

Várhelyi Olivér kommunikációs szakértője, Voller-Szenci Ildikó a következőképpen látta az utolsó bővítés után kialakult helyzetet: *„Az utolsó bővítés 2013-ban volt, most ünnepteltük Magyarország 20 éves csatlakozását. A bővítés mindig is napirenden volt, ami változtatott ezen az a Juncker-féle Bizottság volt, amelyik főleg a hollandok, németek, franciák és angolok nyomására kimondta, hogy nincs bővítés, ami hiba volt, szerintem ezt nem szabadott volna ennyire levenni a napirendről. Mivel kijelentették, hogy nem lesz bővítés a mostani Bizottságban, a bővítési folyamat semerre sem haladt, illetve nem voltak új tagjelölt országok sem.”*<sup>22</sup>

---

<sup>19</sup> ARATÓ, KOLLER 2015. 18.p.

<sup>20</sup> Big Bang bővítés azt jelentette, hogy a tíz tagjelölt ország egy bővítési hullám keretében egyszerre csatlakozik az Európai Unióhoz.

<sup>21</sup> ARATÓ, KOLLER 2015. 19-21.p.

<sup>22</sup> Voller-Szenci Ildikó, Várhelyi Olivér szomszédságpolitika- és bővítésért felelős magyar biztos kommunikációs szakértője. 2024. május 24.

## 1.2. A bővítés jogi alapjai

Az „unió bővítése” kifejezés arra utal, hogy az EU új tagállamot vesz fel, míg a kívül álló ország számára ezt a folyamatot csatlakozásnak nevezzük. A bővítési politika elsődleges célja egy egységes Európa megteremtése, amely hozzájárul a béke, a demokrácia és a jólét erősítéséhez. Az EU-ban a tagság megszerzéséhez a tagjelölt országoknak egy összetett és szigorúan szabályozott eljárást kell követniük. A korábbi bővítések során kialakított feltételeken túl, a 2004. május 1-jei nagyszabású bővítéshez további követelményeket és eljárásokat dolgoztak ki. Ezáltal létrejött egy egységes mechanizmus, amelyet a 2007. január 1-jei bővítésnél is alkalmaztak, és amely a jövőbeli csatlakozásoknál is érvényben lesz.<sup>23</sup>

Az Európai Gazdasági Közösség (EGK) 1957-es alapítószerződésének bevezetésében található „felhívás Európa népei felé (...), hogy csatlakozzanak ezekhez a törekvésekhez”, egyszerű felszólításként jelenik meg.<sup>24</sup> Ezzel szemben a Nizzai Szerződéssel módosított Európai Unióról szóló Szerződés (EU-Szerződés) 49. cikke már konkrétan kimondja: „minden/bármely európai állam...az Unió tagjává válhat.”<sup>25</sup>

A csatlakozás egyik követelménye, hogy az érintett ország rendelkezzen demokratikus alaptörvénnyel, ahogyan azt a Maastrichti Szerződés „F” cikkének első bekezdése (amely jelenleg a 6. cikk) előírja. Emellett szükséges, hogy az ország megfeleljen a „nyitott piacgazdaság és szabad verseny alapelveinek”, ahogyan azt a 3/A cikk első bekezdése tartalmazza.<sup>26</sup> Az EU-Szerződés 6. cikkének (1) bekezdése szerint a csatlakozni kívánó államnak be kell tartania azokat az alapelveket, amelyek szerint „az Unió a szabadságon, a demokrácián, az emberi jogokon, valamint az alapvető szabadságjogok tiszteletén, és a jogállamiság elvén alapul” — ezek pedig a tagállamok közös alapelvei.<sup>27</sup> Az EU-Szerződés 49. cikkében található a csatlakozási eljárás főbb előírásai. A hosszú, gyakran éveket igénylő felvételi folyamat azzal kezdődik, hogy az érintett ország benyújtja csatlakozási kérelmét az Európai Unió Tanácsához. A Tanács csak akkor nyilatkozhat egyhangúlag, ha a kérelmet előzőleg az Európai Bizottsággal konzultálták és az Európai Parlament is jóváhagyta. A Tanács, a Bizottság és az Európai Parlament azok az intézmények, amelyek vizsgálják és elbírálják a csatlakozási kérelmeket. A felvételi kérelem benyújtása után a Tanács kérésére az Európai Bizottság elkészíti az ország helyzetéről szóló jelentését, más néven „avis”-t, amely értékeli,

<sup>23</sup> VÁRADI SZILVIA: *Az Európai Unió bővítési mechanizmusa*. Universitatis Szegediensis: Acta Juridica Et Politica: Publicationes Doctorandorum Juridicorum, 2007. 345.p.

<sup>24</sup> Az Európai Közösség Alapító Szerződése, Róma, 1957. március 25.

<sup>25</sup> Az Európai Unió Hivatalos Lapja, C 321 E/34, 2006. december. 29.

<sup>26</sup> VÁRADI, 345.p.

<sup>27</sup> EU-Szerződés 6.cikk

hogy az adott ország megfelel-e a tagjelöltség követelményeinek és alkalmas-e a csatlakozási tárgyalások megkezdésére. A Tanács ezen vélemény alapján hoz döntést arról, hogy zöld utat ad-e az országnak a tagság elnyeréséhez. Amennyiben igen, megkezdődhetnek a csatlakozási tárgyalások, melyek időtartamát és tartalmát nem szabályozzák konkrét előírások.<sup>28</sup>

Bár a Római Szerződés kimondta, hogy az EGK nem zárt közösség és lehetőséget biztosított a jövőbeni bővítésekre, a kelet-európai országok konkrét feltételeket kívántak kialakítani az EU-tól ebben a kérdésben. Az unió azonban hosszú ideig halogatta ennek megvalósítását<sup>29</sup>, de 1993 júniusában az Európai Tanács Koppenhágában nagyon szigorú követelményeket határozott meg, amelyeket *"Koppenhágai Kritériumokként"* ismerünk. Ezeket először a 2004-es bővítés során alkalmazták a kelet-közép-európai országokra és a jövőbeli bővítések során is ezeket veszik alapul. Általánosan megegyeztek abban, hogy egy ország akkor csatlakozhat az EU-hoz, ha képes teljesíteni a tagsággal járó kötelezettségeket, valamint megfelel a gazdasági és politikai feltételeknek.<sup>30</sup> A kritériumok az alábbiak: *1. intézményi stabilitás, mely garantálja a demokráciát, a jogállamiságot, az emberi jogokat, a kisebbségek védelmét; 2. működő piacgazdaság, amely képes megbirkózni az egységes piac versenynyomásával; 3. a tagságból eredő kötelezettségek vállalása, egyetértés a politikai, gazdasági és pénzügyi unió céljaival; 4. az integráció feltételeinek megteremtése oly módon, hogy az Európai Unió jogszabályait a nemzeti jogrendszerbe átvéve azokat megfelelő igazságszolgáltatási, közigazgatási szerkezet segítségével hajtják végre.*<sup>31</sup>

Az Európai Unió emellett a kelet-európai országok csatlakozását intézményi reformokhoz is kötötte, így a feltételeesség minden területen megjelent a koppenhágai kritériumokban. Az „akkor, ha” feltétel az első két kritérium teljesítésére vonatkozott, amelyek teljesítése a tagjelölteken múlt, míg a harmadik kritérium és az intézményi reformok szükségessége már szorosan kapcsolódott a tizenötök döntéseihöz és az integráció továbbfejlődéséhez. A tagjelöltek nagy lelkesedéssel fogadták a koppenhágai kritériumok megjelenését, mivel végre konkrét feladatokat láttak bennük. Csak később döbbsentek rá, hogy ezek a kritériumok dinamikus, változó célponttá válnak a csatlakozási folyamat során: *„A legfontosabb, hogy ez egy kölcsönös folyamat. Meg kell nézni mind a két oldalt. Egy politikai akkor hatékony és sikeres, ha mindkét fél elégedett. Fontos levonni a tapasztalatokat a korábbi bővítésekből. Köztudott, hogy akkor nem voltak felkészültek azok az országok és ebből lett a probléma, de*

---

<sup>28</sup> Az EU-Szerződés 49. cikke.

<sup>29</sup> ARATÓ, KOLLER 2015. 16.p.

<sup>30</sup> VÁRADI, 347.p.

<sup>31</sup> VÁRADI, 347.p.

*szerintem a csatlakozásról váró országok sem voltak felkészültek. Magyarország kapcsán nem tudták megítélni, hogy mi vár ránk, hogy kell ezt az egészet felfogni, hogyan kell majd menedzselni. Maga a csatlakozás nagyon komoly intézményi reformot kíván, hiszen több ezres dokumentum csomagot kell átvenni annak a tagjelölt országnak, aki erre pályázik, ráadásul a Nyugat-Balkánnak még több jogszabályt kell átvennie, amire panaszkodnak is, mert annak idején kevesebb volt a joganyag, de próbálunk segítséget adni ebben az országoknak.” – tette hozzá Várhelyi Olivér kommunikációs szaktérője.<sup>32</sup> A csatlakozni kívánó országoknak folyamatosan alkalmazkodniuk kellett a változó *acquis communautaire*-hez (közösségi vívmányok)<sup>33</sup>, azaz a csatlakozni kívánó országnak integrálnia kell az Unió jogszabályait a saját jogrendjébe, tehát jogharmonizációt kell végeznie. Ezen kívül fel kell készülnie arra is, hogy a jövőben újabb kötelezettségeket vállaljon, amelyek az EU működéséből és jogrendjéből erednek.<sup>34</sup>*

### **1.2.1. Az európaiság feltétele**

Ahogy azt korábban említettem ahhoz, hogy egy ország az Európai Unió tagjává váljon első feltétel, amely a Római Szerződés bevezetésében is megfogalmazásra került, az az, hogy a jelentkező ország európai legyen. A korábbi bővítések során ez a kérdés viszonylag könnyen eldönthető volt, Törökország esetét leszámítva. Törökország csupán 3%-a helyezkedik el Európában, a nagyobb része ázsiai területen található, így az európaiság feltétele komoly kérdéseket vet fel a mai napig. Mivel Európa határai nem teljesen egyértelműek és az EU-Szerződés sem rendelkezik világosan ebben a kérdésben, így további kétséges esetekben nyitott marad a vita arról, hogy egy adott ország Európához tartozik-e. Mindazonáltal ez nem jelenti azt, hogy minden európai országnak kötelező lenne kérnie a csatlakozást vagy hogy az EU minden jelentkezést elfogadna, sőt, a csatlakozási folyamat szigorú feltételekhez kötött, és nem automatikus.<sup>35</sup>

Az Unió bővülésével párhuzamosan néhány régi tagállam, mint például Németország és Hollandia, felvetette annak szükségességét, hogy meghatározzák Európa határait, sőt, újraértelmezzék, mit is jelent Európa. Ezt az elképzelést elsősorban az a cél vezérli, hogy korlátozzák az Unió „korlátlan” bővítését, amely veszélyeztetheti az eddigi eredményeket,

---

<sup>32</sup> Voller-Szenci Ildikó, Várhelyi Olivér szomszédságpolitika- és bővítésért felelős magyar biztos kommunikációs szakértője. 2024. május 24.

<sup>33</sup> ARATÓ, KOLLER 2015. 16.p.

<sup>34</sup> VÁRADI, 348.p.

<sup>35</sup> Oficina de Publicaciones de la Unión Europea: Ampliación de la UE: 20 Mitos y Realidades acerca de la ampliación. 16.p. (Letöltés dátuma: 2024.08.12. <https://op.europa.eu/es/publication-detail/-/publication/0c9d9c2a-7e25-4e79-bd82-8dd1a14407d5>)

valamint a koherenciát és a döntéshozatal hatékonyságát. Ugyanakkor több ellenérv is felmerül a pontos meghatározással szemben. Egyrészt, az Unió ezzel saját cselekvési mozgásterét korlátozná, így nehezebben tudna alkalmazkodni a jövőbeni kihívásokhoz. Másrészt, az államok hovatarozásának megítélése szubjektív lehet, attól függően, hogy milyen történelmi vagy kulturális kapcsolataik vannak. Továbbá, ha konkrét határokat húznának meg, az Unión kívül maradó országok elveszíthetnék a későbbi tagság reményét, ami gyengítené az EU befolyását és csökkentené azt a fejlődést ösztönző hatást, amit a tagság kilátásba helyezése biztosít. Mindezek alapján nem valószínű, hogy Európa végső határainak meghatározása reális lehetőség lenne a jövőben.<sup>36</sup>

Azonban felmerül a kérdés, hogy az európaiság identitási vagy területi kérdés? Azaz, hogy az európaiság pontosan hogyan és miként értelmezhető, illetve pontosan mit jelent, ugyanis az európaiság jelenthet egyrészt földrajzi Európát, ami tulajdonképpen folyókra és hegyekre épül, valamint jelenthet értékekre épülő Európát. Példaként felhozható az 1949-es londoni egyezményvel létrehozott Európa Tanács, amelynek mára 46 tagállama van. A nemzetközi szervezet minden olyan európai állam előtt nyitva áll, amely elismeri a jogállamiságot, és biztosítja állampolgárai számára az alapvető szabadságjogokat és emberi jogokat. Az Európa Tanács megalapítói a szellemi és erkölcsi értékekhez való elköteleződést tartják a működés alapvető feltételének. A Tanács célja, hogy erősítse a tagállamok közötti összetartozást a közös értékek védelme és a gazdasági, valamint szociális fejlődés előmozdítása érdekében. A szervezet által kiemelt értékek közé tartozik a parlamenti demokrácia, a jog uralma, a jogállamiság, továbbá az emberi jogok és alapvető szabadságjogok tiszteletben tartása.<sup>37</sup> A 46 tagállam között olyan országokat is találunk, amelyek földrajzilag nem tekinthetők európai államoknak, például az Orosz Föderáció (bár az ország 2022-ben kilépett, így az akkori 47 tag helyett mára 46-ot számlálunk) és Örményország. Ez a helyzet a tagsági követelmények miatt alakult így, amelyek az európaiság kritériumát helyezik előtérbe, nem pedig azt, hogy a csatlakozó állam geográfiaiilag az európai kontinensen található-e. Ez a téma különösen fontossá vált a szovjet utódállamok csatlakozása kapcsán, ezért a Parlamenti Közgyűlés 1994-ben ajánlást fogadott el a tagsági követelményekről.<sup>38</sup>

Az Európa Tanács esetében világosan megfogalmazásra került, hogy az európaiság fogalma nagyrészt nem földrajzi értelemben vett európaiságra, hanem az európai értékekre, kultúrára épül. Az EU-t vizsgálva, az unió egy politikai jellegű entitás, ezért határait is politikai

---

<sup>36</sup> VÁRADI, 347.p.

<sup>37</sup> Az Európa Tanács Alapszabálya

<sup>38</sup> FEJES ZSUZSANNA, SZALAI ANIKÓ: *Államközi kapcsolatok*. Iurisperitus Kiadó. Szeged, 2019. 162-163.p.

döntések határozzák meg. Ezek a határok eltérnek a földrajzi értelemben vett Európától. Például néhány karibi sziget, mint Martinique és Guadeloupe, az EU részei, míg bizonyos európai országok, mint Izland, Norvégia és Svájc, nem tagjai az Uniónak. A földrajztudósok és történészek sosem jutottak közös nevezőre Európa fizikai vagy természeti határainak meghatározásában.<sup>39</sup>

Véleményem szerint az Európai Unió bővítési politikája mindig is komplex és sokrétű kihívásokkal szembesült, ahogy azt a mellékelt történelmi folyamatok is alátámasztják. Úgy gondolom, hogy az európai identitás kérdése valóban kulcsfontosságú az EU jövőbeli bővítése szempontjából. Az EU nem csupán egy gazdasági szövetség, hanem egy politikai és kulturális közösség is, amelynek tagjai közös értékekre épülnek. Ezért fontos, hogy a bővítési folyamat során ne csak a gazdasági és politikai előnyökre összpontosítsunk, hanem az európai identitás fenntartására és továbbfejlesztésére is. A bővítés nem lehet kizárólag pragmatikus, hanem figyelembe kell venni az integrációs folyamat értékbeli alapjait is. Az EU sikeres bővítése csak akkor lehetséges, ha az új tagállamok elfogadják és alkalmazzák az uniós jogi, politikai és kulturális normákat. A bővítés tehát nemcsak egy intézményi folyamat, hanem egy identitásformáló projekt is, amelynek célja egy egységes, de sokszínű Európa kialakítása. Fontos azonban megjegyezni, hogy ennek az európai identitásnak nem szabad helyettesítenie a nemzetit, hanem véleményem szerint ez rá kellene épüljön a nemzetire, pontosan úgy, ahogy az uniós polgárság is ráépül az állampolgárságra.

## **2. A nyugat-balkáni bővítés: egy végtelen történet**

### **2.1. A Nyugat-Balkán és annak geopolitikai jelentősége**

A „Nyugat-Balkán” kifejezést az Európai Unió hozta létre és napjainkban egyre elterjedtebbé vált. Ez a megnevezés valójában nem egy földrajzi területet jelöl, hanem inkább egy politikai régiót, amellyel az Unió a Balkán-félszigeten található országok közül azokat az országokat különíti el, amelyek jelentőséggel bírhatnak az EU jövőbeni bővítési tervei szempontjából.<sup>40</sup> A jelenleg 27 tagú Európai Unió újabb bővítéseket tervez, és célja, hogy a Balkán-félszigeten elhelyezkedő, EU-n kívüli országokat is integrálja. Ezek alapján a következőképpen határozható meg a Nyugat-Balkán fogalma: ide tartozik minden posztjugoszláv állam és Albánia, amelyek még nem csatlakoztak az Európai Unióhoz, kivéve

---

<sup>39</sup> Europäische Kommission - EU-Erweiterung. 20 Mythen und Fakten über die Erweiterung. Zu viele Länder? Wann wird der Erweiterungsprozess enden: Sollten wir die Grenzen der EU nicht ein für allemal festlegen? Luxemburg, 12.p.

<sup>40</sup> SUTUS LÁSZLÓ: *A Nyugat-Balkán európai uniós csatlakozásának biztonságpolitikai aspektusai*. Publikon Kiadó, 2006. 189.p.

Horvátországot, amely ténylegesen a félsziget nyugati részén található. Szűken értelmezve ebbe a csoportba hat ország tartozik: Albánia, Bosznia-Hercegovina, Koszovó, Észak-Macedónia, Montenegró és Szerbia.<sup>41</sup>

Az elmúlt évtizedekben Balkánon hatalmi versengés kezdődött, ahol a NATO és az EU gyors ütemben terjeszkedtek és mára a Nyugat-Balkán maradékát gyakorlatilag a két nemzetek feletti szervezet enklávjaként tartják számon. A politikai, földrajzi elméletek szerint az ilyen enklávék konfliktusra hajlamosak, ez alól a Nyugat-Balkán sem kivétel. Az utóbbi időben azonban mind az EU, mind az Egyesült Államok politikája a Balkánnal kapcsolatban változóban van és alapvetően gyengülő tendenciát mutat, ami lehetőséget teremt más elképzelések felbukkanására egyaránt.<sup>42</sup> Az EU Balkánnal kapcsolatos álláspontja megosztott. Bizonyos tagállamok (ilyen például Franciaország és Hollandia) ellenzik a bővítést, ami szerintük az európai perspektíva válságát és az EU legfontosabb érdekérvényesítő eszközének kiüresedését eredményezné. *Emmanuel Macron* francia elnök az EU reformját szabja feltételül a bővítéshez, Juncker pedig 2025 előtt nem tartotta reálisnak az új csatlakozásokat. Ez természetesen lehetőséget teremt más szereplők számára, hogy érdekeiket a térségben érvényesítsék. Ezzel szemben az uniós országok egy másik csoportja, Németország vezetésével (ide tartozik Magyarország is), továbbra is a bővítés mellett áll, főként geopolitikai és biztonságpolitikai megfontolások miatt. A bővítési perspektíva gyengülése a helyi elit számára is új útkeresést tesz szükségessé, ami a más hatalmi központok felé való orientáció növekedéséhez, valamint az európai értékek, elvek, megoldások népszerűségének csökkenéséhez vezet.<sup>43</sup>

Oroszország látványos visszatérést mutat a Balkánon. A térség országaiban befolyását a hagyományos szerb és ortodox közösségeken keresztül érvényesíti, elsősorban kulturális területeken. Szerbia támogatása fontos stratégiai előnyökhöz juttatta Oroszországot a Balkán szívében. Az orosz jelenlét különösen jelentős Montenegróban, főként a gazdasági szektorban. Oroszország célja a térség stabilitásának megingatása és az euroatlanti integráció lassítása, hogy ezzel gyengítse nyugati riválisait.<sup>44</sup> Törökország főként *soft power* eszközöket és kisebb mértékben gazdasági erejét használja a régió befolyásolására. A térség muszlim, török gyökerekkel rendelkező lakossága körében megfigyelhető egyfajta vonzalom Törökország iránt. Az Oszmán Birodalom épített örökségének ápolása, valamint a kulturális, tudományos és

---

<sup>41</sup> PINTÉR, 106.p.

<sup>42</sup> REMÉNYI PÉTER: *A nyugat-balkáni területi rendezés és a térség új geopolitikája*. 6. Az új hatalmi versengés a Balkánon. *Mediterrán és Balkán Fórum*, 13. évf. 3. sz. / 2019. 15.p.

<sup>43</sup> REMÉNYI, 16.p.

<sup>44</sup> REMÉNYI, 17.p.

oktatási kapcsolatok támogatása a török jelenlét legfontosabb elemei közé tartozik. Ezen kívül politikai téren is aktívan megjelenik Törökország a Nyugat-Balkánon, legutóbb a boszniai-szerb kapcsolatok alakításában játszott jelentős szerepet.<sup>45</sup> Az elmúlt évtizedben Kína új szereplőként jelent meg a térségben. A „Belt and Road”<sup>46</sup> kezdeményezés keretében Délkelet-Európa is a fókuszba került, ami a kínai befektetések növekedését eredményezte. Ezekre a beruházásokra a Balkánon különös figyelem irányul, mivel Kína olyan partnerként finanszíroz projekteket – főként a közlekedés és az energetika területén –, amely az EU-val ellentétben nem támaszt politikai vagy környezeti feltételeket. A kínai befolyással kapcsolatos vélemények vegyesek: míg egyesek geopolitikai térnyerést látnak benne, mások úgy vélik, hogy a balkáni országoknak nincs más lehetőségük, ha máshonnan nem kapnak hitelt, mint Kínával üzletelni. Ez közvetetten az európai pozíciók gyengülésére is utal.<sup>47</sup>

## 2.2. Kitekintés az identitás kérdésére

### 2.2.1. A nemzeti identitás

Az identitás fogalma manapság egyre népszerűbb, mivel többféle nézőpontból értelmezhető. Jelen van a szociológia, a pszichológia, a történelem, a politika és számos más tudományág területén. Bár sokan nem tulajdonítanak neki nagy jelentőséget, az azonosság és az öntudat valójában fontos szerepet játszik a mindennapjainkban. Különösen azért, mert szoros kapcsolat van a nemzet, a politika és az identitás között.<sup>48</sup>

Az identitás fogalmának megértése összetett feladat, mivel, ahogyan korábban említettem, nemcsak egyetlen tudományterülethez kapcsolódik, hanem többhöz is. A kifejezés a latin "id-entitás" szóból ered. Az „id” az egyes szám harmadik személyre utal, tehát annyit tesz: ő. Az „entitás” pedig lényegre, létezésre, valóságra utal. A fogalom különlegessége abban áll, hogy minden ember csak saját magával azonos, és ez nem igényel külső elismerést, hiszen természetes állapot. Az identitásunk lényege pedig a valahova tartozás érzése, amely elsősorban egy csoporthoz való kötődést jelent. *„Az ember alapvető igénye, hogy biztonságban és boldogan éljen azokban a közösségekben, amelyeknek élete során tagjává válik. Ilyen közösség a család, a barátok, az iskola, a sportcsapat, de a vallási közösség, a nemzet és az Európai Unió is.”*<sup>49</sup>

---

<sup>45</sup> REMÉNYI, 17.p.

<sup>46</sup> Belt and Road Initiative: Egy Övezet, Egy Út kezdeményezés: Kína globális fejlesztési stratégiája, amelyet Hszi Csin-ping kínai elnök 2013-ban indított el. A kezdeményezés célja, hogy újjáélessze és kibővítsa a régi Selyemút hálózatát, valamint új kereskedelmi és infrastrukturális kapcsolódásokat hozzon létre Ázsiában, Európában, Afrikában és más régiókban.

<sup>47</sup> REMÉNYI, 18.p.

<sup>48</sup> NAGY MARIANN: *Európai identitás és az Európai Unió*. Jog és Politikatudományi Folyóirat. V. évfolyam 2011/4. szám. 2.p.

<sup>49</sup> KOLLER BOGLÁRKA: *Nemzet, identitás és politikai Európában*. L Harmattan Kiadó. Budapest, 2006. 45.p.

Az identitás megtalálása azt az önazonosságot fejezi ki, ami alapján mi magunk is egy csoporthoz, egy fajba, egy népcsoportba vagy nemzethez tartozhatunk. Elmondható, hogy ez az, ami tulajdonképpen az identitás kialakulásának a célja: a valahova tartozás, a létrejövés, a valamivé válás.<sup>50</sup>

Az identitás forgalmára általános meghatározás nincs. Ez azt jelentheti, hogy a kutatások még újabb összefüggésekre, magyarázatokra deríthetnek fényt. Erik H. Erikson meghatározása alapján az identitás azonosulás, tehát „az ember csatlakozik ahhoz, amit a legközelebbinek érez”<sup>51</sup>. Palánkai Tibor úgy fogalmaz: „az identitást adott közösséghez való kötődésként fogom fel, amely közös jellemzőkön, értékeken, sorson, érdekeken alapul, és bizonyos azonosságot képvisel egy népcsoporton belül. Az azonosulás tudatos viszony, valamilyen „ügy” vagy értékek iránti elkötelezettség és odaadás, érzelmi kötődés egy közösséghez. Az azonosság kapcsán olyan kérdéseket teszünk fel magunknak: Kik vagyunk? Kik akarunk lenni? vagy Mit akarunk?”<sup>52</sup> Az biztos, hogy az identitás kiépítése, kiválasztása egy folyamatosan változó hosszú folyamat, amit magunk teremtünk meg, így válhatunk mi magunk is valami részévé. Erre jó példa az európaivá válás folyamata is, európai nemzetiségűnek vallani magunkat, hiszen így lehetünk európai nemzetiségűek is, egy európai közösség tagjai.<sup>53</sup>

Az elmúlt években a nemzeti identitás témája mind a szakmai elemzésekben, mind a politikai vitákban egyre hangsúlyosabbá vált. A társadalmi és politikai átalakulások egyik meghatározó tényezője a nemzeti identitások formálódása és átalakulása.<sup>54</sup> Az Európai Unió tagállamai kivétel nélkül mind önálló, független államok, saját névvel, zászlóval, anyanyelvvel, himnusszal és néhány országnak saját fizetőeszköze is van. Az állampolgárok identitása megegyezik állampolgárságukkal: magyarok, németek, spanyolok, olaszok...<sup>55</sup> „A nemzeti identitásnak valami olyannak kell lennie, amit a nemzet egyedül alkot, egyénivé teszi, a többitől megkülönbözteti.”<sup>56</sup> A nemzeti identitás a nemzethez, azaz az állampolgár közösséghez kötődő kapcsolata. Ez a nemzethez való tartozás biztonságérzetet is nyújt, hiszen az egyén egyenlő azokkal, akikkel egy határon belül él.<sup>57</sup>

---

<sup>50</sup> NAGY 2011, 3.p.

<sup>51</sup> NAGY 2011, 4.p.

<sup>52</sup> PALÁNKAI TIBOR: *Globalizáció- Civilizációk- Európa*. Magyar Tudomány, 47. (108.) évf. 6. sz. / 2002. 814.p.

<sup>53</sup> NAGY 2011, 4.p.

<sup>54</sup> MOLNÁR ALÍZ: *Az európai és a nemzeti identitás formálódó szerepe*. Prosperitas Junior, 2018. 1. szám. 113.p.

<sup>55</sup> NAGY 2011, 5.p.

<sup>56</sup> Bohumil Dolezal politikai jegyzetei: *A nemzeti identitás és a nemzeti program*. (Utolsó elérés: 2024. 08. 28. <http://www.bohumildolezal.cz/mg/mgu005.htm>)

<sup>57</sup> NAGY 2011, 5.p.

A mai nemzetek etnikai és nemzetiségi csoportok által jöttek létre, amelyek gyökerei a kultúrában és a történelemben találhatók. A nemzet kialakulását azonban nem lehet pusztán a nemzettudatra épülő ideológiának tekinteni, mert önmagában a származás tudata nem hoz létre nemzetet. Az állam kulcsszerepet játszott a nemzeti identitás formálásában, mivel ő hozta létre a politikai, gazdasági és társadalmi szerveződéseket.<sup>58</sup> Paczolay szerint az EU kapcsán nem beszélhetünk egységes európai nemzetről. Ugyanakkor nem hagyható figyelmen kívül, hogy a nemzetek közvetlenül döntöttek arról, hogy egységre lépnek, ezzel megteremtve kollektív identitásukat. Ez a döntés alapot adhat arra, hogy Európa népére közösségként vagy „egészként” tekintsünk.<sup>59</sup>

### 2.2.2. Az európai identitás

Az európai integrációval foglalkozó szakirodalmak felhívják a figyelmet arra, hogy egy Egyesült Európa, illetve egy európai gondolkodásmód nem teremthető meg csupán gazdasági, pénzügyi, jogi, intézményi, politikai logika mentén, igenis szükség van a történelem, a kultúra, a művészet, a nyelv és a kommunikáció figyelembevételére is.<sup>60</sup> Már az 1970-es években Jürgen Habermas német filozófus megfogalmazta a kulcskérdést, amire a mai napig keresik a választ: *„képesek-e komplex társadalmak ésszerű identitás kialakítására?”*<sup>61</sup> Az identitás egy megállás nélkül, folyamatosan, nap, mint nap változó dolog, új kihívásokkal kell szembenéznie. Ma, a 21. században az ember önmagáról alkotott képe igencsak változatos: bizonytalan a világnézet, az ideológiai nézet, a nemzeti hovatartozás, sőt az utóbbi néhány évben a nemi identitás kérdése is nagy szerepet kapott. *„Az elidegenedés-elszemélytelenedés, elmagányosodás széleskörűvé válásával a közösségi viselkedési jegyek... megváltoznak, érzelmi tónusukban gyengülnek, halványulnak... a közösség megtartó szálai is elvékonyodnak, könnyebb a leszakadás, a meglévő integrációs kereteken való érzelmi kívül maradás.”*<sup>62</sup>

A nemzeti identitás is egy folyamatosan változó jelenség, hiszen ez is egy természetes folyamatként fogható fel, ugyanúgy, mint az identitás kialakulása esetében. *„Minden embernek annyiféle identitása van, ahány társadalmi csoporthoz tartozik, ahány strukturális szint és vonatkozási keret révén azonosul másokkal.”*<sup>63</sup> Tehát abban az esetben, ha kialakul egy európai identitás, egy európai öntudat, az ugyanígy idővel változni fog. Tisztázatlan még azonban a

---

<sup>58</sup> NAGY 2011, 6-7.p.

<sup>59</sup> TRIBL NORBERT: *Az alkotmányos identitás funkciója és alkalmazhatósága a szupranacionális térben.* Iurisperitus Kiadó, 2021. 101.p.

<sup>60</sup> TÓTH TAMÁS: *Az európai identitás kérdőjelei.* Európaiság, 2001. 35.p.

<sup>61</sup> JÜRGEN HABERMAS: *Können komplexe Gesellschaften einen vernünftigen Identität ausbilden?* Frankfurt am Main, 1976. 92-93.p.

<sup>62</sup> MERKOVITY NORBERT: *Európai Identitás. A netpolgárok válasza egy nem létező fogalomra.* 2009. 2-7p.

<sup>63</sup> HÓDI SÁNDOR: *A nemzeti identitás zavarai.* Forum Könyvkiadó. Újvidék, 1992. 10.p.

kérdés, hogy a nemzeti identitás lehet az európai identitás mintája? Képes az európai identitás úgy felépülni, mint a nemzeti?<sup>64</sup> Míg a nemzeti identitás egy viszonylag széles fogalom, amely magában foglalja a kulturális, történelmi, nyelvi, vallási és egyéb jellemzőket, amelyek megkülönböztetik egy adott nemzetet másoktól, addig az alkotmányos identitás egy ország alkotmányában rögzített értékeket, jogokat, kötelezettségeket és intézményeket foglalja magába. Az európai integráció és a tagállamok viszonyrendszerében az alkotmányos identitás kulcsfontosságú. Az alkotmányos identitás elmélete lehetővé teszi, hogy meghatározzuk a határt a tagállami szuverenitás és az integráció között, azaz azt, hogy milyen mértékben mondanak le az államok az alkotmányos döntéshozatali jogköreikről az integráció érdekében. Ez ugyanakkor nem jelenti az állam megszűnését vagy felbomlását. Chronowski szerint az állam megőrzi szuverenitását, de bizonyos hatásköröket átadhat a szupranacionális, vagyis az Európai Unió szintjének.<sup>65</sup>

A fentiek alapján, hogy beszélhetünk-e európai identitásról az uniós polgárok tekintetében, arról Horváth Szabolcs kabinet-szakértőt kérdeztem: *„Az, hogy európai identitásról beszélhetünk-e ez attól függ honnan nézzük. Ha körbe kérdezzük az embereket az identitásukról, nagyon sokan bele fogják tenni azt is, hogy ő európai. De olyat keveset fogunk találni, aki azzal fogja kezdeni, hogy ő európai. Az európai identitás ráépül egy nemzeti identitásra. Európa nem egy állam és identitásként sem egy nép, hiszen Európa több nemzetiségből áll és az emberek inkább egy nemzetiséghez azonosítják magukat. De van sok nemzet, ahol nem is magához a nemzethez azonosítják magukat, hanem egy régióhoz vagy egy városhoz. Ez az európai identitás igen létezik, de nem az önmagában meghatározó eleme az embereknek, hanem mint említettem, az ráépül a nemzeti identitásokra. Az európai identitás akkor jön elő, ha egy amerikaival vagy ázsiaival szemben jeleik meg, de egy magyar először azt mondja, hogy először magyar és aztán európaiak. Így épülnek ezek egymásra.”*<sup>66</sup>

Az Európai Unióhoz való csatlakozás gazdasági kihívásai és következményei ma is jelentős vitákat váltanak ki a diplomácia, politika, jog és gazdaság különböző területein dolgozók körében. Ennek hatására az „Európa” kifejezés egyre gyakrabban tűnik fel mindennapjainkban, például olyan elnevezésekben, mint az „Európa-kávéház”, „Európa-divatház”, „Európa-kiállítás”, „Európa-gála” vagy „Európa-központ”. Ugyanakkor maga az európaiság fogalma és jelentése sokak számára továbbra sem világos vagy egységesen

---

<sup>64</sup> NAGY 2011, 8-9.p.

<sup>65</sup> TRIBL 2021, 56.p.

<sup>66</sup> Horváth Szabolcs, Várhelyi Olivér szomszédságpolitika- és bővítésért felelős magyar biztos kabinetjének szakértője. 2024. május 24.

értelmezett. Nincs egyetlen, általánosan elfogadott meghatározása az európai identitásnak, mivel azt a történelem folyamán különféle perspektívákból és eltérő módokon próbálták megérteni és leírni.<sup>67</sup> Véleményem szerint azonban megfogalmazható egy lehetséges keret: az európai identitás azon közös értékek, hagyományok és normák összességére épül, amelyek az Európai Unió tagállamait összekötik. Ezek közé tartozik a jogállamiság, az emberi jogok tisztelete, a demokratikus elvek és a kulturális sokszínűség megbecsülése. Az EU jogrendszere különösen fontos szerepet játszik ebben, hiszen ez a közös keret segít meghatározni, mit jelent az európaiság a mindennapi életben és a közösségi együttműködésben.

### **2.2.3.A Nyugat-Balkán identitásbeli kihívásai**

Az Európai Unió csak napjainkban ismerte fel a nyugat-balkáni csatlakozási folyamat egyik jelentős kihívását: az európai integráció valójában a különböző nemzetiségek integrációja. A szovjet befolyás alatt ideológiai okokból elfojtott nemzeti és etnikai feszültségek a rendszerváltások után újra felszínre kerültek és a nyugat-balkáni térségben a mai napig jelentős konfliktusokat okoznak. Az 1990 utáni Jugoszlávia véres széthullása egyértelműen mutatja, hogy a korábban mesterségesen egyben tartott országban élő különböző etnikai csoportok erőteljesen törekedtek önállóságra. A háború során elkövetett kölcsönös atrocitások és az ezek által kiváltott feszültségek ma is meghatározzák a balkáni országok bel- és külpolitikáját, valamint szomszédsági kapcsolataik alakulását. Emellett a függetlenné vált országok közötti mély ellenségeskedés hosszú távon akadályozza, hogy a térség államai közösen lépjenek fel érdekeik és céljaik megvalósítása érdekében.<sup>68</sup>

1992 és 2003 között a mai Szerbiát, Montenegrót és Koszovót magába foglaló államot Jugoszláv Szövetségi Köztársaságnak (JSZK) nevezték. Ezt követően, 2003 és 2006 között az ország Szerbia és Montenegró államszövetségeként működött tovább, amely Koszovót is magában foglalta. 2006-ban Montenegró függetlenné válása után létrejött a mai Szerbia, majd 2008-ban Koszovó is kivált belőle. A felmérések szerint az 1980-as években az egykori Jugoszlávia lakosságának 5,4%-a azonosította magát jugoszlávként, bár ebben jelentős területi eltérések mutatkoztak. Az 1981-es népszámlálás szerint Koszovó lakosságának mindössze 0,1%-a, míg Horvátországban és Vajdaságban 8,2%-a vallotta magát jugoszlávnak.<sup>69</sup> Annak ellenére, hogy Szerbia a jugoszláv időszakban a szövetség legerősebb állama volt, csupán a lakosság 4,8%-a határozta meg magát jugoszlávként. Mégis, a szerbek gyakran jugoszláv

---

<sup>67</sup> KARIKÓ SÁNDOR: *Európaiság. Politikai és morális kultúra*. Áron Kiadó. Budapest, 2001. 3.p.

<sup>68</sup> SUTUS, 191.p.

<sup>69</sup> SEKULIC, DUSKO - MASSEY, GARTH – HODSON, RANDY: *Who Where the Yugoslavs? Failed Sources of a Common Identity in the former Yugoslavia*. American Sociological Review, 1994. LIX/1. 85.p.

identitásként tekintenek arra, amikor Kis-Szerbia létrejöttét saját „Trianonként” élik meg. Ezt a nézetet támasztja alá, hogy a mai Szerbia területe a nagy jugoszláv állam területének 30,2%-át teszi ki, és az egykori lakosság 31,5%-a él itt.<sup>70</sup>

Bosznia-Hercegovina határain belül két területi egység található, amelyek szinte teljesen elkülönülnek egymástól. A bosnyák és horvát lakosság többsége a Bosznia-Hercegovinai Föderáció tíz kantonjában él, míg a másik egység a boszniai Szerb Köztársaságot alkotja. Az intézményrendszer gyakori működésképtelensége miatt sokszor a nemzetközi közösség által kinevezett főmegbízott hozza meg a legfontosabb döntéseket, mivel a központi állam nem rendelkezik elegendő hatáskörrel ön maga működtetéséhez.<sup>71</sup>

Koszovó 2008. február 17-én nyilvánította ki függetlenségét, de ezt nemcsak Szerbia, hanem öt EU-tagállam (Ciprus, Görögország, Románia, Spanyolország és Szlovákia) sem ismerte el. Valószínű, hogy ezen országok saját területi integritásuk miatt tartanak Koszovó függetlenségétől. Koszovóban a legélesebb nemzetiségi feszültségek az albán és az északi, őshonos szerb közösség között húzódnak. Ezt tovább fokozza a Nagy-Albániához való csatlakozás iránti romantikus vágy, mivel az *Ahtisaari-terv*<sup>72</sup> alapján Dél-Koszovó nem egyesülhet Albániával. Bár ezt a lakosság nagy része mind Albániában, mind Koszovóban támogatná, a koszovói politikai elit és értelmiség határozottan ellenzi.<sup>73</sup>

A macedónokról kis túlzással elmondható, hogy a huszadik század elejéig nem voltak tudatában annak, hogy így hívják őket, mivel a többségük bolgárnak tartotta magát. A jugoszláv hatóságok aktívan dolgoztak a macedón identitás megteremtésén. A macedón irodalmi nyelvet „megtisztították” az idegen szavaktól, és olyan kifejezéseket vezettek be, amelyek nem voltak jelen a bolgár irodalmi nyelvben. Ennek ellenére a bolgár és a macedón irodalmi nyelv szókincse még ma is nagyban hasonlít egymásra.<sup>74</sup>

Albánia népessége, amely két fő etnikai és nyelvi csoportból, a toszkokból és a gegekből áll, a huszadik század folyamán folyamatosan növekedett. Ez a népességrobbanás ma is tart, és többek között annak köszönhető, hogy Koszovóban néhány évtized alatt az albánok aránya közel 90%-ra emelkedett. A toszkok és a gegek azonban nemcsak lakóhelyük és nevük alapján különböznek egymástól: az északi gegek például egészen a huszadik század közepéig

---

<sup>70</sup> A. SAJTI ENIKŐ: *Jugoszlávia széthullása*. Tiszatáj, 49. évf. 5. sz. / 1995. 59–64p.

<sup>71</sup> FARKAS TÍMEA: *A nemzeté válás problémája Bosznia-Hercegovinában a 20. században*. Kard és Toll, 2. 2006. 34–46.p.

<sup>72</sup> Az Ahtisaari-tervet Martti Ahtisaari az ENSZ koszovói megbízottjaként dolgozta ki, amelynek értelmében Koszovó nemzetközileg elenőrzött függetlenséghez jutna.

<sup>73</sup> PINTÉR, 108.p.

<sup>74</sup> GRAAN, ANDREW: *European Integration and the Trials of Recognition in Postconflict Macedonia*. Slavic Review, 2010. LXIX/4. 835–858.p.

megőrizték törzsi és klánrendszerüket, amely a társadalmi szerveződés alapját képezte. Ezzel szemben a toszkok, akik Albánia déli részén éltek, a huszadik század elején inkább feudális jellegű társadalmi struktúrában éltek.<sup>75</sup>

A fentebb ismertetett helyzetből egyértelműen látszik, hogy minden egyes érintett ország gazdasági szempontból problémás, illetve súlyos társadalmi nehézségekkel küzd. Ezen túlmenően még nem is érintettük azt, hogy a legutóbbi délszláv háború milyen hatással volt ezekre az országokra, valamint, hogy az etnikai feszültségek mennyire kiéleződtek.<sup>76</sup> A nyugat-balkáni országok az európai uniós csatlakozás reményében haladnak előre az EU által megkövetelt reformok végrehajtásában, ugyanakkor a társadalmi és gazdasági nehézségek mellett szót kell ejteni a vallási feszültségekről is. A térség lakossága általában véve bizonytalan a jövőt illetően, ami növelheti a radikalizmus<sup>77</sup> iránti fogékonyságukat. A radikalizmus, különösen ha vallási elemekkel társul, erősebb hatást gyakorolhat, mint más szélsőséges nézetek. Ezt a folyamatot felgyorsíthatják a társadalomra nehezedő gazdasági válságok, a társadalmi kirekesztettség érzése, etnikai feszültségek, valamint az állam és a vallási csoportok közötti ellentétek. A térség, amelyben sok muszlim él, fokozott kockázatot jelent a radikalizmus terjedésére nézve.<sup>78</sup> Az iszlám radikalizmus leginkább Koszovóban, Bosznia-Hercegovinában, valamint a Szerbia és Montenegró határán található Szandzsák régióban és Észak-Macedónia albánok lakta részein van jelen.<sup>79</sup> A Nyugat-Balkán teljes, 75 milliós lakosságának körülbelül negyede muszlim. Koszovóban az emberek 95,6%-a, Albániában 56,7%-a, Bosznia-Hercegovinában pedig 40%-a követi az iszlám vallást, így ezek az országok számítanak a leginkább veszélyeztetettnek az iszlám radikalizmus szempontjából. Ugyanakkor Észak-Macedóniában, Montenegróban és Szerbiában is jelentős muszlim kisebbségek élnek.<sup>80</sup> A demográfiai adatok alapján Koszovó, Albánia és Bosznia-Hercegovina jelentik a legnagyobb biztonsági kockázatot. Az iszlám vallás ezekben az országokban az ortodox és a katolikus vallás után a harmadik legnagyobb vallási csoport. Jelentősége a délszláv háborút követően nőtt meg, különösen a szegényebb régiókban, ahol Törökország és Szaúd-Arábia vallási alapon anyagi támogatást nyújtott. Ezek a támogatások lehetővé tették, hogy az érintett országok

---

<sup>75</sup> ILLÉS IVÁN: *A Nyugat-Balkán országainak belső tagozódása*. In: HORVÁTH GYULA – HAJDÚ ZOLTÁN (SZERK.): *Regionális átalakulási folyamatok a Nyugat-Balkán országaiban*. MTA RKK Pécs, 2010. 71–99.p.

<sup>76</sup> PINTÉR, 111.p.

<sup>77</sup> Az Európai Bizottság 2006-os meghatározása szerint „a radikalizmus az a jelenség, amelynek során a személyek olyan véleményeket, nézeteket és eszméket vallanak, amelyek terrorcselekményekhez vezethetnek”.

<sup>78</sup> BIHARI RITA: *Radikalizmus a Nyugat-Balkánon*. Hadtudomány, 2020. évi lapszám. 165.p.

<sup>79</sup> OROSZ ANNA: *Az EU és a Nyugat-Balkán* (1.) Az Európai Bizottság nyugat-balkáni stratégiája., E2018/18. Külügyi és Külgazdasági Intézet, Budapest, 2018. p. 4.p

<sup>80</sup> DOBROWIECKI PÉTER, OROSZ ANNA: *A Nyugat-Balkán*. In: Szálkai Kinga – Baranyi Tamás Péter – Szarka E. Luca: *Biztonságpolitikai Corvinák I.*, Antall József Tudásközpont. Budapest, 2019. 286.p.

nemzetépítésre és oktatásra fordítsák az erőforrásokat, amely anyagi előnyök mellett ideológiai elköteleződést is magukban hordoznak.<sup>81</sup> A vallás eszközként szolgálhat a gyűlöletkeltésre és radikalizálódásra, ami a társadalomra gyakorolt hatása miatt biztonsági kockázatot is jelenthet. A balkáni vallási vezetők közül sokan Egyiptomban, Szíriában és Szaúd-Arábiában kaptak képzést, és szoros kapcsolatot tartanak fenn az ottani szélsőséges szervezetekkel. A Balkán társadalmi sokszínűsége miatt az etnikai feszültségek könnyen vallási konfliktusokká fajulhatnak. A térség továbbra is instabil, magas munkanélküliséggel, identitásválsággal és alacsony iskolázottsággal küzd, ami szélesebb kört tesz fogékonnyá a vallási és radikális csoportok befolyására.<sup>82</sup>

Bosznia-Hercegovina érdekelt az együttműködésben az Európai Unióval, mivel a térség törekény biztonsági helyzete miatt az ország attól tart, hogy a szélsőséges ideológiák egyre több dzsihadistát hozhatnak létre. Eddig sikerült megfékezni az ilyen eszmék terjedését. Bár az országban léteznek elszigetelt falvak, ahol vahhabiták élnek, ők inkább életmódjukban különböznek a világi muszlim többségtől, és csak kevesen radikalizálódnak. Többségük saját vallási értelmezésük szerint követi az iszlámot, anélkül, hogy szélsőséges nézeteket vallanának.<sup>83</sup>

Montenegróban az erőszakos szélsőségesesség nem jelent komoly problémát, és a lakosság kevésbé veszélyeztetett a radikalizálódás szempontjából. Bár 2006 óta folyamatosan nő a muszlim lakosság száma, ami a jövőben aggodalomra adhat okot. Az ország nemzeti platformot hozott létre az erőszakos szélsőségek elleni küzdelem érdekében, amely az állami intézmények és a civil társadalom szoros együttműködésén alapul. A platform részeként létrehozták a nemzeti művelési csoportot, valamint egy speciális védelmi és segítségnyújtási egységet az egyedi esetek kezelésére. Ezen kívül fontosnak tartják a montenegrói társadalom ellenálló képességének növelését a radikalizmus és az erőszakos szélsőségesesség ellen.<sup>84</sup>

Koszovóban a 1,8 milliós lakosságból 50 000 ember követi a konzervatív iszlámot, de radikalizált gócpontok nincsenek. A szélsőséges csoportok inkább a szervezett bűnözéshez kapcsolódnak és sokan gazdasági okokból csatlakoztak külföldi harcokhoz Szíriában és Irakban, nem ideológiai meggyőződésből. A visszatérők reintegrációját segíti egy nemzeti program és a vallási vezetők mérsékelt eszméket tanítanak, bár Szaúd-Arábia befolyása még

---

<sup>81</sup> REY, JOHANNES D.: Kosovo. In: The influence of external actors in the Western Balkans, Konrad Adenauer Stiftung, Sankt Augustin/Berlin, 2018. 19-20.p.

<sup>82</sup> RUGE, MAJDA: *Radicalization Among Muslim Communities in the Balkans: Trends and Issues*. 2017. 3.p.

<sup>83</sup> ANGYAL ÁGNES: *Bosznia-Hercegovina: valóban az iszlám terrorizmus európai hídfőállása?* Külügyi és Külgazdasági Intézet, E-2016/2. 7-8.p.

<sup>84</sup> BIHARI, 2020. 175.p.

érződik. A koszovói társadalom széttöredezett, a kormány pedig a vallási reformokkal igyekszik erősíteni a kohéziót és visszaszorítani a terrorizmust.<sup>85</sup>

Albánia 1992-ben csatlakozott az Iszlám Konferenciához és katonai megállapodást kötött Törökországgal, célja pedig a gazdaság helyreállítása volt az Öböl-menti monarchiák bevonásával. A kommunizmus után az iszlám megerősödött, ami miatt több albán radikális személy konfliktusövezetbe utazott (támogató jelleggel) és körülbelül 40-45-en tértek vissza. Az albán társadalom általában empátiát mutat a visszatérő szélsőségesek iránt és támogatja az integrációs erőfeszítéseket. Mint NATO-tag, Albánia aktívan részt vesz a nemzetközi erőfeszítésekben, de a hatékony deradikalizációs programokhoz szükséges források hiánya problémát jelent. Az állami intézmények bevonása, valamint a közösségi média és a foglalkoztatás elősegítése elengedhetetlen a szélsőséges ideológiák terjedésének megakadályozásához, különösen a legjobban veszélyeztetett vidéki területeken.<sup>86</sup>

Szerbia helyzete a radikalizmus szempontjából hasonló Montenegróéhoz, tehát nem tűnik potenciálisan fenyegetett országnak. Az információk azonban hiányosak, és a Szandzsák régió a fő terület, ahol a konzervatív iszlám ideológiát támogatják, valamint ahonnan a külföldi harcosok többsége származik. A kiutazó harcosok száma kevesebb mint 50, a visszatérők száma pedig maximum 10 fő lehet. A muszlim lakosság 60%-a Szandzsákban él, ahol Bosznia-Hercegovina és Koszovó radikalizációs hatással bír. A belgrádi nacionalisták számára aggodalmat kelt az iszlám radikalizáció, ezért a terrorizmus megelőzése része a Nemzeti Stratégiának, amely négy prioritási területet határoz meg: megelőzés, védelem, üldözés és reagálás. Szerbia célja egy olyan környezet megteremtése, amely nem kedvez a radikalizálódásnak, és a kormány, a civil társadalom és a magánszektor együttműködésére támaszkodik.<sup>87</sup>

Észak-Macedóniában a radikális iszlám és a szekuláris társadalom közötti egyensúly Koszovó hatása alatt áll. Az erőszakos szélsőségesesség jelei az 1990-es években megjelent Öböl-menti NGO-k és Közel-Keletről visszatért imámokhoz köthetők. A szalafita ideológia terjedése különösen Szkopje és Kumanovo régióiban figyelhető meg, ahol a macedónok kevésbé integrálódnak a társadalomba. A becslések szerint több mint 150 radikalizálódott külföldi

---

<sup>85</sup> Understanding Push and Pull Factors in Kosovo: Primary Interviews with Returned Foreign Fighters and their Families. UNDP, 2017. 16.p.

<sup>86</sup> HIDE, ENRI: *Assessment of risks on national security/the capacity of state and society to react: Violent Extremism and Religious Radicalization in Albania. Albanian*. Institute for International Studies (AISS), Tirana, 2015. 38-56.p

<sup>87</sup> OROSZ ANNA, SZALAI MÁTÉ, WAGNER PÉTER: *A külföldi harcosok jelentette fenyegetés a „kalifátus” bukását követően*. Európai válaszok a hazatérők problémájának kezelésére, E-2019/35. Külügyi és Külgazdasági Intézet, Budapest, 2019. 9-10.p.

harcos és 86 visszatérő létezik, köztük nők és családok is. Észak-Macedónia az EU terrorizmus elleni kezdeményezésének része és 2014-ben szigorította a külföldi harcosokkal kapcsolatos törvényeket. Az ország belső hírszerző ügynöksége figyelemmel kíséri a radikalizált állampolgárokat és elfogadták a terrorizmus elleni Nemzeti Stratégiát, de a végrehajtás és koordináció terén még komoly hiányosságok vannak.<sup>88</sup>

## **2.3. Európából Európába? – A Nyugat-Balkán és az Európai Unió közötti kapcsolatok fejlődése**

### **2.3.1. Az EU balkáni stratégiája**

Ursula von der Leyen, az Európai Bizottság elnöke 2019-2024-es programja a klímasemlegesség elérésére, a digitális átmenet előmozdítására, valamint a gazdasági növekedés és versenyképesség javítására összpontosít. Fontos prioritásai közé tartozik a jogállamiság és az emberi jogok védelme, valamint az EU globális szerepvállalásának erősítése.<sup>89</sup> Az egyik legfontosabb célja, hogy mélyítse az EU integrációját és elősegítse a közös európai identitás kialakulását. Ennek eléréséhez 2019 decemberében az Európai Bizottság elnöke, meghirdette „Az európai életmódunk előmozdítása” (*Promoting our European way of life*) című programot.<sup>90</sup> Ez magába foglalja a jogállamiság fenntartását és a megkülönböztetés minden formája elleni küzdelmet, legyen szó akár nemi, etnikai, vallási vagy társadalmi alapon történő megkülönböztetésről. Továbbá értékeljük a kulturális és nyelvi sokszínűségét, a nemzeti hagyományainkat, fesztiváljainkat, művészetünket és zenénket is. Ha személyesen megtapasztaljuk a szomszédos országok kultúráját, világossá válik, hogy mennyi minden köt össze minket európaiakat.<sup>91</sup>

*A 2019 és 2024 közötti mandátummal rendelkező, új Európai Bizottság elsőrendű céljai között van az európai életmód előmozdítása, az emberek és a közös érdekek védelme, Európa globális szerepének erősítése, új lendület biztosítása az európai demokrácia számára, a demokrácia fejlesztése, védelmezése és megszilárdítása, a klímasemleges Európa megteremtése, az emberközpontú gazdaság előmozdítása a társadalmi igazságosság és a jólét*

---

<sup>88</sup> QEHAJA, FLORIAN, PERTESHI, SKENDER: *The unexplored nexus: Issues of Radicalisation and Violent Extremism in Macedonia*. Kosovar Centre for Security Studies, 2018. 16-18.p.

<sup>89</sup> Las prioridades de la Comisión Europea 2019-2024. (Letöltés dátuma: 2024.10.08. [https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/priorities-2019-2024\\_es](https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/priorities-2019-2024_es))

<sup>90</sup> KISS LILLA NÓRA, SZIEBIG ORSOLYA JOHANNA: *Közös Európai Életmód? Vitaindító gondolatok az európaiságról, az európai életmód fogalmának értelmezéséről*. Európai Tükör 2021/2. 6.p

<sup>91</sup> An official EU website: Culture and Creativity – Promoting our European way of life: Finding connections in cultural diversity (Utolsó elérés: 2023.04.18. <https://culture.ec.europa.eu/creative-europe/projects/priorities-2019-2024/european-way-of-life>)

érdekében.<sup>92</sup> A programból világosan látszik, hogy nem történik utalás a balkáni stratégiára, ami felveti a kérdést, hogy nem tartották ezt fontosnak? Továbbá nyitott a vita arról is, hogy hogyan tudja az EU hatékonyan ösztönözni fent említett európai identitás erősödését, illetve az európai értékek tiszteletben tartását a csatlakozás előtti és utáni időszakban? Vörös Tímea szakpolitikai asszisztens a következőképp látja a helyzetet: „Akik ott vannak a csatlakozás kapujában (pl.: Nyugat-Balkán), nekik nagyon szigorúan vannak nézve a Rule of Law, a kisebbségek védelme stb. De azt gondolhatják, hogy a belépés után elszabadulhat a pokol és nem fontos mit csinálnak, de ez egyáltalán nem így van. A tagországoknak is készül egy jelentés, ami csak a jogállamiságot vizsgálja, ebbe idéntől benne lesz Szerbia, Montenegró, Albánia és Észak-Macedónia is még a csatlakozásuk előtt, hogy ez még egy garanciát biztosítson a Tanácsnak. A Bizottság az RRF pénzek (Recovery and Resilience Facility) is arról szól, hogyha egy országban jogállamisági problémák merülnek fel, mint például Magyarország esetében, megtagadták a pénzek kifizetését. Ha egy országban nagy problémák vannak, vagy azok meglehetősen csak sejtethető, kivizsgálás indul, valamint ezek a pénzek kapcsán megvannak a követelmények, amiket a tagországoknak teljesíteni kell, viszont az országoknak ez érdeke, hogy ezeket a pénzeket megkapják, így ez egy eszköze az európai értékek tiszteletben tartásának kikényszerítésének eszköze.”<sup>93</sup>

Az EU Nyugat-balkáni stratégiájának célja a Nyugat-Balkán államainak EU-hoz való közeledésének elősegítése. Kiemelkedő az európai perspektíva jelentősége a régió számára, amely politikai, gazdasági, társadalmi és kulturális szempontból is kulcsszerepet játszik.<sup>94</sup> Az EU támogatja a régió reformjait, különös figyelmet fordítva a jogállamiságra, a demokráciára és az emberi jogokra, a jó szomszédi kapcsolatok és a regionális együttműködés fontosságát, célja pedig a megbékélés és közös projektek előmozdítása, amelyek hozzájárulnak a társadalmi kohézió erősítéséhez a régióban. A stratégia külön figyelmet fordít a fiatalok, civil társadalom és közösségek bevonására, hogy elősegítse a társadalmi integrációt. Gazdasági fejlődés és fenntarthatóság érdekében az EU pénzügyi támogatást és különböző programokat kínál a térségnek, beleértve az infrastrukturális fejlesztéseket és gazdasági integrációt is. A politikai és társadalmi stabilitás érdekében az EU támogatja a demokratikus intézmények és folyamatok megerősítését, valamint a korrupcióellenes intézkedéseket.<sup>95</sup> Az EU Nyugat-balkáni stratégiája

---

<sup>92</sup> Cél az európai életmód előmozdítása (Utolsó elérés: 2024.10.08. <https://demokrata.hu/vilag/cel-az-europai-életmód-elmozdítása-184045/>)

<sup>93</sup> Vörös Tímea, Várhelyi Olivér szomszédságpolitika- és bővítésért felelős magyar biztos szakpolitikai asszisztense 2024. május 24.

<sup>94</sup> EU-Nyugat-Balkán csúcstalálkozó, Bro pri Kranju, Szlovénia, 6 október 2021. (Letöltés ideje: 2024.10.08. <https://www.consilium.europa.eu/hu/meetings/international-summit/2021/10/06/>)

<sup>95</sup> Brdó nyilatkozat, 2021. október 6.

érinti az európaiság és a társadalmi identitás kérdéseit, különösen a megbékélés és a jó szomszédi kapcsolatok előmozdításán keresztül. Az EU 2018-as bővítési stratégiájában a megbékélést az EU-csatlakozás egyik alapvető előfeltételként határozta meg, és elfogadott egy cselekvési tervet, amely támogatta a konkrét megbékélési kezdeményezéseket, mint a Regionális Ifjúsági Együttműködési Hivatal és a RECOM koalíció, amelyek a társadalmi feszültségek csökkentésére és a közös identitás erősítésére összpontosítanak. Az utóbbi időszakban azonban ezek az erőfeszítések háttérbe szorultak. Erre példa a 2024 szeptemberében tartott 79. ENSZ Közgyűlés. Itt felszínre tört viták, nézeteltérések és vádak világossá tették, hogy a regionális feszültségek és a nacionalista retorika továbbra is akadályozza a regionális együttműködést a Nyugat-Balkánon, így felmerült annak szükségessége, hogy prioritásként kezeljék a megbékélés kérdését, ugyanis a politikai diskurzus gyakran nemzeti érzelmekre és történelmi sérelmekre épül, ami megnehezíti a közös európai identitás kialakítását, ezért az EU hangsúlyozza a kölcsönös megértés és a megbékélés fontosságát.<sup>96</sup>

Összességében a stratégia célja, hogy támogassa a Nyugat-Balkán államainak integrációját az EU-ba, figyelembe véve a regionális sajátosságokat. A fentiekből látható, hogy a stratégia jelenlegi formájában nem fókuszál kellően az identitásformáló tényezőkre, így fontos lenne, hogy foglalkozzon a kulturális és vallási sokszínűséggel, mivel ezek alapvető hatással vannak a régió közösségeire. Véleményem szerint az identitás erősítése elősegítheti a megbékélést és a közös európai értékek elfogadását. Az európai identitás kérdése kulcsfontosságú a balkáni stratégiában, mivel segíthet a régió társadalmi kohéziójának és politikai stabilitásának megteremtésében.

### **2.3.2. Stabilizációs és társulási folyamat**

1999. május 26-án az Európai Bizottság elindította a Stabilizációs és Társulási Folyamatot (SAP) a Nyugat-Balkán országai – Albánia, Észak-Macedónia, Bosznia-Hercegovina, Horvátország, és a Jugoszláv Szövetségi Köztársaság (Szerbia és Montenegró) – számára. Ez az EU politikai programja, amelynek célja a térség biztonságának és fejlődésének előmozdítása. A SAP hosszú távú keretként szolgál, amely magában foglalja a politikai és katonai biztonságot, a piacgazdaság kiépítését, a regionális együttműködés erősítését és biztosítja az érintett országok és az EU közötti kapcsolatok stratégiai alapjait. Végző célja pedig, hogy elősegítse a csatlakozási feltételek megteremtését. A „stabilizáció” a nemzetépítés békés megvalósítását jelenti, amely a belső átalakulás sikeréhez szükséges. A „társulás” ezzel

---

<sup>96</sup> Putting Reconciliation in the Western Balkans Back on the EU Enlargement Agenda (Letöltés ideje: 2024.10.08. <https://www.wilsoncenter.org/article/putting-reconciliation-western-balkans-back-eu-enlargement-agenda>)

szemben a külső fejlődés ösztönzésére irányul, amelyet a Bizottság felügyel. Így a SAP elindításához mind a belső, mind a külső feltételek együttes teljesülése szükséges.<sup>97</sup>

A Stabilizációs és Társulási Folyamat (SAP) eszközeiről a 2000. november 24-i zágrábi csúcstalálkozón született döntés, amelyen a 15 EU-tagállam vezetői és a SAP országaiból származó képviselők vettek részt. A folyamat két fő szakaszból áll. Az első fázisban az EU szabadkereskedelmi megállapodásokat köt a térség országaival, valamint támogatást nyújt a Nyugat-Balkán átalakulási folyamatainak elősegítéséhez. Ebben az előkészítő időszakban a Bizottság évente értékeli az egyes országok fejlődését, és ha a politikai, gazdasági és intézményi stabilitást megfelelőnek tartja, megvalósíthatósági tanulmányában (Feasibility Report) javaslatot tesz a folyamat második szakaszának megkezdésére. Ez a szakasz az EU és a Nyugat-Balkán egyes országai között testreszabott Stabilizációs és Társulási Megállapodás megkötését foglalja magában. A Stabilizációs és Társulási Folyamat (SAP) kritériumainak teljesítése elengedhetetlen ahhoz, hogy létrejöhessen a folyamat legfontosabb eleme, a Stabilizációs és Társulási Megállapodás. Ennek különleges jelentősége abban áll, hogy az aláírásával sajátos szerződéses kapcsolat jön létre a pályázó ország, az Európai Unió és annak tagállamai között. Ezek a megállapodások nem pusztán kétoldalúak, hiszen a Közösség, az egyes tagállamok és a nyugat-balkáni országok között köttetnek. A Stabilizációs és Társulási Megállapodások hasonlóak a közép- és kelet-európai országokkal korábban kötött Európai megállapodásokhoz, de az új államokra szigorúbb és több feltételt szabnak ki. Emellett csak akkor léphetnek életbe, ha a Tanács jóváhagyja, a Parlament hozzájárul, és minden tagállam ratifikálja őket.<sup>98</sup>

Az SAA (Stabilizációs és Társulási Megállapodás) számos előnnyel jár, például lehetőséget biztosít a szabadkereskedelmi övezethez való csatlakozásra és támogatja azokat a változásokat, amelyek közelebb viszik az országot az EU-tagsághoz. Arra ösztönzi a leendő tagjelölt országokat, hogy minél gyorsabban hajtsák végre az EU által megkövetelt reformokat és gazdaságukat az uniós szinthez igazítsák. Bár kimondatlanul, de az SAA a csatlakozási folyamat első lépésének tekinthető, amely az EU-tagság elérésének legfontosabb eszköze. Az SAA sikeres végrehajtása az előcsatlakozási folyamat központi része és elengedhetetlen feltétele bármely további uniós csatlakozási lépésnek. Bár a megállapodások testre szabottak és az adott ország sajátosságaihoz igazodnak, a végső célok minden jelölt számára azonosak. A

---

<sup>97</sup> Commission Communication to the Council and European Parliament on the Stabilisation and Association Process for the Countries of South-Eastern Europe. Bosnia and Herzegovina, Croatia, Federal Republic of Yugoslavia, former Yugoslav Republic of Macedonia and Albania. COM (1999) 235 final. Brussels. 26. 05. 1999

<sup>98</sup> DAVID PHINEMORE: *Stabilisation and Association Agreements: Europe Agreements for the Western Balkans?* Wolters Kluwer, 2003. 77.p.

tárgyalási folyamat jellemzően egységes, de a végrehajtás sebessége országonként eltér, így az SAA életbe lépése nagyban függ a tagállamok teljesítményétől.<sup>99</sup>

Az SAA aláírását követően a reformok végrehajtása az abban foglalt kötelezettségek mentén történik, amelyeket az Európai Partnerségi Megállapodás (European Partnership Agreement) is tovább pontosít. Ez a megállapodás, hasonlóan az SAA-hoz, egy adott országra vonatkozik, figyelembe véve annak sajátos körülményeit és szükségleteit. Meghatározza a rövid- és középtávú prioritásokat, valamint biztosítja a szükséges pénzügyi és technikai támogatást a célok megvalósításához. Az EU számára, akárcsak az SAA esetében, lehetőséget biztosít a reformfolyamat nyomon követésére. Az Európai Unió évente értékeli a SAP keretében zajló változásokat és előrehaladást. Eleinte a Bizottság "éves jelentéseket" készített, 2005-től pedig "haladási jelentések" (*Progress Report*) néven publikálják ezeket. Míg az éves jelentések a térség egészét és az egyes országok fejlődését is értékelték, addig a haladási jelentések részletesen, országonként foglalkoznak a feladatok teljesítésével és az elért eredményekkel.<sup>100</sup>

## **2.4. A nyugat-balkáni államok csatlakozási folyamatai**

### **2.4.1. Albánia**

Albánia nyugat felé való nyitásának egyik fontos mérföldköve 1991-ben történt, amikor diplomáciai kapcsolatot létesített az Európai Unióval. Ezt követte az 1992. május 12-én aláírt Kereskedelmi és Együttműködési Megállapodás (*Trade and Cooperation Agreement*), amely megnyitotta az utat az ország számára, hogy részesüljön a *PHARE-program* támogatásaiból, és megalapozta a szükséges reformok elindítását. Az SAA tárgyalások 2003. január 1-jén kezdődtek, és fő témái között szerepelt a közigazgatási és igazságszolgáltatási reform, a rendőrség modernizálása, a demokrácia erősítése és az emberi jogok védelme. 2006. június 12-én Albánia, a térségben harmadikként, aláírta a Stabilizációs és Társulási Megállapodást. Az ország erőteljes euroatlanti elköteleződése fontos szerepet játszik a regionális stabilitás fenntartásában, ami hozzájárult ahhoz, hogy 2008-ban, Horvátországgal együtt, Bukarestben meghívást kapjon a NATO-ba. Albánia számos regionális együttműködés tagja, és bár kapcsolatai a szomszédos országokkal nem problémamentesek, általánosságban elfogadhatónak mondhatók. Ugyanakkor történelmi és kulturális adottságai, valamint a gyenge, torz gazdaság miatt az ország továbbra is potenciális biztonságpolitikai kihívást jelent az

---

<sup>99</sup> LÖRINCZNÉ BENCZE EDIT: *Az európai uniós bővítések elmélete és gyakorlata a horvát csatlakozás tükrében*. Győr, 2009. 109p.

<sup>100</sup> LÖRINCZNÉ, 2009. 110.p.

Európai Unió számára.<sup>101</sup> Az Európai Unió és Albánia közötti első kormányközi konferenciára 2022-ben került sor<sup>102</sup>, de a csatlakozási folyamat korábban többek között francia vétók miatt akadozott, amelyek az EU „mélyítését” helyezték előtérbe a bővítés előtt. A 2023-as Európai Stabilitási Kezdeményezés adatai szerint Albánia lemaradásban van a többi csatlakozásra váró országhoz képest. Különösen problémás a korrupció elleni küzdelem és a szólásszabadság reformjainak lassú előrehaladása, amelyek kétségesse teszik a 2030-as csatlakozási célkitűzés megvalósíthatóságát.<sup>103</sup> 2024-re Albánia továbbra is halad az Európai Unióhoz való csatlakozás felé, de még mindig számos kihívással néz szembe. Az ország több mint egy évtizede vesz részt a csatlakozási folyamatban, a hivatalos tárgyalások pedig 2022-ben kezdődtek. Albánia jelentős előrelépést tett fontos reformok bevezetésében, különösen a kormányzás, az igazságügyi reformok és a korrupció elleni küzdelem területén, amelyek létfontosságúak az EU-integráció szempontjából. Ezek a reformok hozzájárultak a politikai stabilitás erősítéséhez és a kormányzati struktúrák javításához. Például egy párton kívüli elnök megválasztása jelentős lépés volt a politikai polarizáció csökkentése felé.<sup>104</sup> Gazdasági szempontból Albánia ellenállóképességet mutatott, sikeresen kilábalva olyan kihívásokból, mint a 2019-es földrengés és a COVID-19 világjárvány. Az ország erőfeszítései javították a költségvetési és monetáris stabilitást, ami erősebb gazdaságot eredményezett, amely képes megfelelni az EU piaci versenykövetelményeinek. Ugyanakkor a politikai megosztottság, az erőforráshiány és az importált infláció továbbra is akadályozzák az előrehaladást. Az EU elismeri Albánia reformtörekvéseit, de hangsúlyozza, hogy további előrelépésre van szükség, különösen a kormányzási hiányosságok kezelésében és a reformok teljes végrehajtásában. A tagsághoz vezető út még mindig megköveteli a gazdasági kritériumok teljesítését, az intézmények megerősítését és a politikai megosztottság leküzdését.<sup>105</sup>

---

<sup>101</sup> LŐRINCZNÉ, 2009. 115.p.

<sup>102</sup> Moving the European Thinking Forward.: Albania's EU Membership Process. (Letöltés ideje: 2024. 09.18. <https://em-al.org/en/albanias-eu-membership-process/>)

<sup>103</sup> Consejo de la Unión Europea: Declaración conjunta a la prensa tras la 12. reunión del Consejo de Estabilización y Asociación UE-Albania. (Letöltés ideje: 2024.09.18. <https://www.consilium.europa.eu/es/press/press-releases/2023/03/16/joint-press-statement-following-the-12th-meeting-of-the-eu-albania-stabilisation-and-association-council/>)

<sup>104</sup> Bertelsmann Stiftung, BTI 2024. Country Report. Albania. (Letöltés ideje: 2024.09.28. <https://bti-project.org/de/reports/country-report/ALB?cHash=015fd1339ed0e556f9c4d2697f566e05>)

<sup>105</sup> Bertelsmann Stiftung, BTI 2024. Country Report. Albania. EU Neighbourhood and Enlargement. (Letöltés ideje: 2024.09.28. <https://bti-project.org/de/reports/country-report/ALB?cHash=015fd1339ed0e556f9c4d2697f566e05>)

### 2.4.2. Bosznia-Hercegovina

Bosznia-Hercegovina 1992 áprilisában kiáltotta ki függetlenségét, miután Jugoszlávia szétesett. A nemzetközi közösség közvetítésével 1995-ben aláírt Daytoni Egyezmény<sup>106</sup> ugyan véget vetett a háborúnak, de nem hozott teljes megoldást az ország helyzetére. A megállapodás létrehozott egy komplex államot, amelyet három alkotó nemzet – bosnyákok, horvátok és szerbek – alkot. Az országot két entitásra osztották: a bosnyák-horvát Bosznia-Hercegovina Föderációra és a szerb Republika Srpskára. Az állam különböző vallási és kulturális háttere, valamint eltérő geopolitikai kapcsolatai miatt továbbra is a Nyugat-Balkán egyik legnagyobb kihívásokkal küzdő országának számít. Az állam és annak intézményei alacsony hatékonysággal és magas költségekkel működnek. Bármilyen módosítási kísérlet felerősíti és kiélezi a nemzetiségek közötti érdekellentéteket (a szerbek függetlenséget, a bosnyákok dominanciát, míg a horvátok önrendelkezést kívánnak). A Daytoni megállapodás katonai előírásai teljes mértékben, de a polgári feltételei csak részlegesen teljesültek; szakértők szerint a megállapodás már akadályozza a további fejlődést. Ezt az is mutatja, hogy az Unióval folytatott tárgyalások a leglassabban haladtak a térségben, és az SAA aláírása is a legkésőbb történt meg. A 2006 januárjában kezdődött tárgyalások többször elakadtak, és az egyezmény véglegesítése azon múltott, hogy képes-e teljesíteni a továbblépés négy alapvető feltételét: a rendőrség, az alkotmány és a nemzeti műsorszórás reformját, valamint a teljes együttműködést Hágával.<sup>107</sup> 2007. december 4-én, Szarajevóban – mint a nyugat-balkáni országok közül az utolsóként – aláírták a Stabilitási és Társulási Egyezményt. Az aláírásra addig nem kerülhetett sor, amíg a rendőrségi reformot nem vezették be (mivel az országban mindhárom nemzetiség külön rendőrséget működtetett). Miután 2008. áprilisában megszületett a megállapodás a rendőri erők integrációjáról, így az EU végül 2008. június 16-án, több elhalasztást követően aláírta az országgal a Stabilizációs és Társulási Megállapodást.<sup>108</sup>

Bosznia-Hercegovina 2022 decemberében nyerte el a tagjelölti státuszt, ami jelentős mértékben az orosz-ukrán háború által fokozódó geopolitikai jelentőségének köszönhető. A tárgyalások megkezdésének időpontja azonban még bizonytalan. Majdnem 28 évvel a daytoni megállapodás után az ország politikai működéséhez szükséges reformok többször is meghíúsultak az államalkotó nemzetek (bosnyákok, horvátok, szerbek) közötti érdekellentétek

---

<sup>106</sup> Daytoni Szerződés: 1995. november 21-én írta alá az amerikai Daytonban Jugoszlávia, Horvátország és Bosznia-Hercegovina akkori elnöke a boszniai háborút lezáró békeegyezményt. Az egyezmény egyebek mellett megteremtette az új, önálló Bosznia-Hercegovina alapjait, megalkotta alkotmányát, létrehozta a nemzetközi közösségek főmegbízottjának intézményét.

<sup>107</sup> LŐRINCZNÉ, 2009. 116.p.

<sup>108</sup> European Comission: Bosnia and Herzegovina. (Letöltés ideje: 2024.09.28. [https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/enlargement-policy/bosnia-and-herzegovina\\_en?prefLang=es](https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/enlargement-policy/bosnia-and-herzegovina_en?prefLang=es))

miatt. A tárgyalások elindításához Szarajevónak 14, prioritást élvező intézkedést kellene végrehajtania, amelyeket az Európai Bizottság 2019. májusi véleményében jelölt meg az uniós tagság iránti kérelmről, érintve a jogállamiságot, a közigazgatást és az alapvető jogokat. 2024-ben Bosznia-Hercegovina továbbra is lépéseket tesz az Európai Unióhoz való csatlakozás felé, bár számos kihívással néz szembe. Azonban a reformok lassú előrehaladása miatt Bosznia-Hercegovina lemaradásban van a többi Nyugat-Balkáni államhoz képest. A legnagyobb kihívások közé tartoznak a politikai és intézményi reformok, különösen a korrupció elleni küzdelem, a jogállamiság megerősítése, és a társadalmi kohézió javítása a mélyen megosztott politikai környezetben. Az EU által megfogalmazott prioritások közé tartozik a választási törvény reformja, az igazságszolgáltatás függetlenségének biztosítása, valamint a gazdasági és infrastrukturális fejlődés előmozdítása. Az EU elismeri Bosznia-Hercegovina néhány előrelépését, például a gazdasági reformok és a közsféra átláthatóságának javítása terén. Ugyanakkor további erőfeszítések szükségesek, különösen az etnikai megosztottság leküzdése és a politikai intézmények működőképességének növelése érdekében. A csatlakozási folyamat sikere nagymértékben függ attól, hogy az ország képes-e végrehajtani a szükséges reformokat és megfelelni az EU által támasztott feltételeknek.<sup>109</sup>

### **2.4.3.Észak-Macedónia**

A Volt Jugoszláv Köztársaság Macedónia 1991. november 20-án hirdette ki függetlenségét. Az Európai Unióval 1996-ban megkötött megállapodás alapján a PHARE támogatások igénybevétele, valamint az ezt követő együttműködési és kereskedelmi egyezmények révén jelentős előrelépéseket ért el a gazdaság szerkezetének átalakításában. 2000 novemberében Macedónia volt az első a térségben, amely lezárta az SAA (Stabilizációs és Társulási Megállapodás) tárgyalásokat. A megállapodást 2001 áprilisában Luxemburgban írták alá és 2004. február 23-án ratifikálták. Az ország ezt követően 2004. március 22-én benyújtotta tagfelvételi kérelmét, amelyet az EU 2005. december 17-én elfogadott, így Macedónia megkapta a tagjelölti státuszt.<sup>110</sup>

Észak-Macedónia, amely a régióban a leghosszabb ideje vár arra, hogy EU-tagállammá váljon, 20 éve írta alá a Stabilizációs és Társulási Megállapodást az Európai Unióval. Az előrehaladást azonban az Unió által támasztott feltételek bővülése és a tagállami vétók is akadályozták. A Görögországgal kötött, 2018-as Prespa megállapodás, amely rendezte a névvitát, lehetőséget teremtett az euroatlanti integráció felgyorsítására: Észak-Macedónia

---

<sup>109</sup> Web oficial de la Unión Europea. Relaciones con la UE. La Unión Europea y Bosnia y Herzegovina. 18.06.2024.

<sup>110</sup> LŐRINCZNÉ, 2009. 117.p.

meghívást kapott a NATO-ba, és 2022 júliusában megkezdődhetnek az EU-val folytatott kormányközi tárgyalások is. Azonban eddig nem zajlottak érdemi egyeztetések. Jelenleg Bulgária jelenti az akadályt: Szófia az alkotmányos bolgár kisebbségi elismerést követeli Észak-Macedóniától. Ezen túlmenően az országnak további reformokra van szüksége, mivel az elmúlt évek uniós jelentései arra figyelmeztetnek, hogy a szervezett bűnözés és korrupció elleni harc, az államigazgatási kapacitások fejlesztése és a jogállamiság terén is szükségesek változtatások.<sup>111</sup> 2024-ben Észak-Macedónia az Európai Unió tagság felé vezető úton jelentős előrelépéseket tett, de továbbra is számos kihívással néz szembe. Észak-Macedónia folytatja az EU által előírt reformok végrehajtását. Az ország jelentős lépéseket tett a szervezett bűnözés és korrupció elleni küzdelem, az államigazgatási kapacitások fejlesztése, és a jogállamiság erősítése terén. Az EU rendszeresen értékeli az előrehaladást, és bár látható előrelépés történt, a reformok teljes körű és hatékony végrehajtása továbbra is szükséges. Viszont Bulgária továbbra is jelentős akadályt jelent az EU-csatlakozási folyamatban. Szófia az alkotmányos bolgár kisebbségi jogok elismerését követeli Észak-Macedóniától. Ez a kérdés diplomáciai feszültségeket okoz, és hátráltatja a csatlakozási tárgyalások előrehaladását.<sup>112</sup> Az EU és Észak-Macedónia közötti kormányközi tárgyalások 2022 júliusában kezdődtek meg. Az eddigi tárgyalások során nem történt jelentős előrelépés, mivel a politikai és diplomáciai problémák, valamint a belső uniós politikai ellentétek lassítják a folyamatot. Az Európai Bizottság és más nemzetközi szervezetek folyamatosan figyelik és értékelik Észak-Macedónia előrehaladását. Az ország helyzete vegyes képet mutat, ahol a reformok végrehajtása terén elért eredmények mellett jelentős kihívások is fennállnak. Összességében Észak-Macedónia elkötelezett az EU-hoz való csatlakozás iránt, de a reformok végrehajtása és a diplomáciai akadályok megoldása még további időt és erőfeszítést igényel.<sup>113</sup>

#### **2.4.4. Szerbia**

1992 áprilisában, miután a többi volt jugoszláv tagállam függetlenné vált, Szerbia és Montenegró megalapította az új Jugoszláv Szövetségi Köztársaságot (Federal Republic of Yugoslavia; FRY), amely a szocialista Jugoszlávia jogutódjának tekintette magát. Az ország a térségben kibontakozó újnacionalizmus egyik legszélsőségesebb példájaként a „nagyszerb”

---

<sup>111</sup> EU-bővítés 2030: Ukrajna helyett a Nyugat-Balkán. (Letöltés ideje: 2023.09.28. <https://www.economx.hu/kulfold/eu-bovites-ukrajna-nyugat-balkan-eu-monitor.780261.html>)

<sup>112</sup> Blue Europe: The struggle of North Macedonia for EU Accession: Gazing at the 2024 Elections. (Letöltés ideje: 2024.09.28. <https://www.blue-europe.eu/analysis-en/short-analysis/the-struggle-of-north-macedonia-for-eu-accession-gazing-at-the-2024-elections/>)

<sup>113</sup> Bertelsmann Stiftung, BTI 2024. Country Dashboard. Region Ostmittel- und Südosteuropa: Nordmazedonien. (Letöltés ideje: 2024.09.28. <https://bti-project.org/de/reports/country-dashboard/MKD>)

eszmék jegyében háborút indított azok ellen a szomszédos államok ellen, ahol szerb kisebbségek éltek. Ennek következtében a nemzetközi közösség szankciókat vezetett be ellene, és kizárták az ENSZ-ből. A Jugoszláv Szövetségi Köztársaság 2003. február 4-i felbomlása után egy laza államszövetség jött létre Szerbia és Montenegró között, amely alkotmányosan lehetőséget adott arra, hogy három év elteltével bármelyik tagköztársaság népszavazást tartson a kiválásról. 2006. május 21-én Montenegróban sikeres népszavazást tartottak a függetlenségről, és június 5-én az államszövetség megszűnt. A 2003 után az Európai Unió komoly lépéseket tett Szerbia integrációjának előmozdítása érdekében, beleértve egy cselekvési terv kidolgozását az egységes külkereskedelem és belső piac kialakítására. 2005 áprilisában az EU elkészítette az SAA-tárgyalások megvalósíthatósági jelentését. Az Unió 2005. november 7-én még Szerbia és Montenegró közös államközösségével kezdte meg az SAA előkészítő tárgyalásokat. Ezeket 2006. május 3-án azonban felfüggesztették a szerkezeti átalakítások problémái, a Hágai Nemzetközi Törvényszékkel való együttműködés hiányosságai, valamint a két állam bizonytalan jogi státusza miatt. A tárgyalásokat csak a két ország különválása után indították újra. Szerbiával 2007. június 13-án folytatták az SAA-tárgyalásokat, és az elért előrelépések eredményeképp az EU 2007. november 7-én parafálta az egyezményt. Ugyanakkor a megállapodás tényleges hatályba lépését a Hágai Nemzetközi Törvényszékkel való teljes együttműködéshez és a háborús bűnösök kiadatásához köthették. Az SAA aláírása jelentős lépésnek bizonyult, belső stabilizáló hatással bírva, ami megerősítette a szerb demokratikus erőket, akik megnyerték a 2008. május 11-i parlamenti választásokat. Ez fontos fordulóponthoz vezetett az ország számára, hiszen a Demokrata Párt vált a vezető politikai erővé, míg a Szerb Radikális Párt három részre szakadt, jelezve a demokratikus átalakulás kezdetét. Ezek a belpolitikai változások az EU részéről is kedvező visszajelzést kaptak a 2008. novemberi országjelentésben. Az Európai Bizottság pozitívan értékelte a reformok felgyorsulását és Szerbia euroatlanti elkötelezettségének erősödését, utalva arra, hogy az ország akár 2009-ben hivatalos tagjelölti státuszt is kaphat. Mindazonáltal az SAA és az ideiglenes megállapodás nemzeti parlamenti ratifikálását az EU továbbra is Belgrád teljes körű együttműködéséhez köti a Hágai Nemzetközi Törvényszékkel.<sup>114</sup>

Szerbia 2014-ben szerezte meg a tagjelölti státuszt. Legutóbb a koronavírus-járvány alatt sikerült megnyitni a zöld klasztert, azonban az elmúlt két évben nem történt érdemi előrelépés. Ennek fő oka a reformok lassúsága, valamint a Szerb Haladó Párt (SNS) és *Aleksandar Vučić* politikai irányvonalának euroszeptikus fordulata, az erős orosz politikai

---

<sup>114</sup> LŐRINCZNÉ, 2009. 118-120.p.

kapcsolatok, és a Koszovóval kapcsolatos rendezetlen kérdések. Az orosz-ukrán háború felerősítette Szerbia és Oroszország kapcsolatainak jelentőségét, és felmérések szerint az EU-tagságot támogatók aránya 43 százalékra csökkent, míg több mint 79 százalék ellenzi az Oroszországgal szembeni szankciókat. Szerbia uniós csatlakozásának egyik legnagyobb akadálya továbbra is a Koszovóval való kapcsolat rendezése, amelyet Belgrád nem ismer el független államként. A brüsszeli párbeszéd eddig kevés kézzelfogható eredményt hozott, az ohridi megállapodás végrehajtása pedig csak részben sikerült. Az észak-koszovói feszültségek tovább növelték a felek közötti szakadékot, és mindkét oldalon felerősödött a szuverenista retorika. Aleksandar Vučić, a jelenlegi nyugat-európai nyomás ellenére, várhatóan nem ír alá olyan megállapodást, amely Koszovó elismerését jelentené, míg Albin Kurti koszovói miniszterelnök nem fogja megadni az autonómiát a koszovói szerbeknek. A helyzet továbbra is rendezetlen marad, ami kétségesé teszi Szerbia 2030-as uniós csatlakozásának lehetőségét.<sup>115</sup>

#### 2.4.5. Montenegro

Szerbia lett a megszűnt államszövetség jogutódja, így amikor a montenegrói parlament 2006. június 3-án kikiáltotta az ország függetlenségét, Montenegrónak újra kellett kérnie felvételét a nemzetközi szervezetekbe. Az Európai Tanács már ez év júliusában felhatalmazta az Európai Bizottságot, hogy külön-külön folytasson tárgyalásokat Szerbiával és Montenegróval. Az Unió 2007. március 15-én parafálta, majd október 15-én aláírta Montenegróval a Stabilizációs és Társulási Megállapodást. A függetlenség elnyerése óta az ország jelentős előrelépéseket tett az intézményi, közigazgatási és jogi reformok terén. Pozitív fejlemény, hogy Montenegro 2007 októberében elfogadta az uniós normáknak megfelelő új alkotmányát, majd 2008 elején az EU-val megkötötte a szabadkereskedelmi megállapodást. 2008. április 6-án *Filip Vujanović*, aki Európa-párti politikusként elkötelezett az integráció iránt, nyerte meg az elnökválasztást. A sikeres reformok és politikai eredmények alapján Montenegro 2008. december 15-én hivatalosan is benyújtotta csatlakozási kérelmét az Európai Unióhoz.<sup>116</sup> Bár Montenegro eddig 33 csatlakozási fejezetet nyitott meg és hármat előzetesen lezárt, a 2022 óta tartó kormányválság, valamint a nemzetközi fejlemények miatt az EU-csatlakozási folyamat stagnálni kezdett. A helyzet javulását *Jakov Milatović*, az Európa Most mozgalom jelöltjének államfővé választása és a párt parlamenti választási győzelme hozta el. Ugyanakkor továbbra is kihívást jelent, hogy Montenegro az egyetlen európai ország, ahol az

---

<sup>115</sup> EU-bővítés 2030: Ukrajna helyett a Nyugat-Balkán. (Letöltés ideje: 2023.09.28. <https://www.economx.hu/kulfold/eu-bovites-ukrajna-nyugat-balkan-eu-monitor.780261.html>)

<sup>116</sup> LŐRINCZNÉ, 2009. 118-120.p.

államalkotó nemzetiség kisebbségben van a többi etnikai csoporttal szemben. Emiatt a népszámlálás körüli érdekellentétek és a koalícióalkotás elhúzódása hátráltatta a stratégiai döntések meghozatalát és az EU-integráció előrehaladását. Az új kormánykoalíció Miloško Spajic vezetésével azonban lehetőséget kínál a helyzet javítására. 2024-ben Montenegró EU-csatlakozási folyamata stagnál.<sup>117</sup>

#### **2.4.6. Koszovó**

A konfliktus és az ellenségeskedés forrása a jugoszláv alkotmány 1990-es módosításához köthető, amely megszüntette Koszovó autonómiáját. Az 1999-es válságot követően Koszovó az ENSZ Biztonsági Tanácsának 1244-es határozata (1999.) alapján ENSZ-irányítás alá került (UNMIK – ENSZ Koszovói Ideiglenes Igazgatási Misszió). Az ENSZ célja az volt, hogy politikai stabilizációt és demokratikus intézményrendszert hozzon létre, majd fokozatosan adja át a hatásköröket a helyi kormánzatnak. Az átmenet azonban rendkívül lassan haladt, és a nemzetközi közösség által megkövetelt alapvető standardok nem valósultak meg teljes mértékben. Ennek eredményeként tovább folytatódtak az etnikai konfliktusok (szerbek elleni támadások, szerb vallási és kulturális helyszínek rongálása), valamint a radikális csoportok tevékenysége a státusz tisztázatlansága miatt. Ezt súlyosbították a gazdasági és társadalmi gondok, mint a 60%-os munkanélküliség, alacsony ipari termelés, gyakori áramkimaradások, rossz infrastruktúra, egyes településeken megoldatlan vízellátás, alacsony színvonalú egészségügyi és oktatási szolgáltatások, valamint a virágzó feketegazdaság és illegális kereskedelem. Megoldásként *Ahtisaari* 2007 februárjában bemutatta Koszovó jövőjére vonatkozó tervét, amelyben bár nem szerepelt Koszovó teljes függetlensége, mégsem lett volna része Szerbiának. Belgrád elutasította a javaslatot, míg Pristina ragaszkodott hozzá a 2006 februárja és 2007 áprilisa közötti tárgyalások során (14 hónap, 17 tárgyalási forduló, 26 szakértői látogatás), valamint a 2007 szeptember-december közötti 120 napos státustárgyalások idején is. Az ellentétek miatt azonban nem született megállapodás. Ennek következményeként Koszovó 2008. február 17-én egyoldalúan kikiáltotta függetlenségét. Az Európai Unió már márciusban megkezdte rendőri és igazságügyi missziója (EULEX) felállítását, amely 2008 decemberében átvette az irányítást az ENSZ-erőktől Koszovóban. 2008 végére az ENSZ 53 tagállama, köztük 22 uniós ország, elismerte Koszovó függetlenségét. A nyugat-balkáni országok közül Szerbia mellett csak Bosznia-Hercegovina – a szerbiai Republika Srpska esetleges függetlenségi törekvéseitől tartva – nem ismerte el még Koszovót.<sup>118</sup>

---

<sup>117</sup> EU-bővítés 2030: Ukrajna helyett a Nyugat-Balkán. (Letöltés ideje: 2023.09.28. <https://www.economx.hu/kulfold/eu-bovites-ukrajna-nyugat-balkan-eu-monitor.780261.html>)

<sup>118</sup> LŐRINCZNÉ, 2009. 118-120.p.

Koszovó EU-integrációja körül számos kérdés merül fel. Bár 2022 decemberében benyújtotta tagjelölti kérelmét, a Szerbiával fennálló rendezetlen viszonya mellett öt EU-tagállam (Ciprus, Görögország, Románia, Spanyolország, Szlovákia) továbbra sem ismeri el Koszovót önálló államként. Koszovó függetlenedése precedenst jelenthetne, ami miatt valószínűtlen, hogy ezen országok álláspontja a közeljövőben megváltozik.<sup>119</sup>

\*

Összegezve tehát, hogy a csatlakozásra váró országok közül milyen mértékben felelnek meg a tagsági követelményeknek, Vörös Tímea, Várhelyi Olivér szakasszisztense így nyilatkozott: *„Azt lehet mondani, hogy Montenegró áll a legjobban az összes tagjelölt ország közül, neki az összes csatlakozási fejezet nyitva van. Őt követné Szerbia, Albánia és Észak-Macedónia. Ukrajna helyzete nagyon más, mert nekik máshogy zajlott eddig is a csatlakozási folyamatuk, mint a többieknek. Hogy ki mennyire tart előre ezt nehéz megítélni. Sok esetben, például Szerbia esetében a 3-as fejezetet illetően 2021 óta az a Bizottság véleménye, hogy meg lehet nyitni, de a Tanács 3 éve blokkolja politikai okok miatt, mert pl.: túl oroszbarát az ország, ami a legtöbb tagországnak nyilván nem tetszik. Sok dolog politikai itt is. Sokan egyetértenek abban is, hogy hogyha nem lenne háború sehol nem tartanának ezek az országok a csatlakozási folyamatban. Nyilván szomorú, ami ott történik, de azt próbáljuk azért hangsúlyozni, hogy attól, hogy háború van Ukrajnában, nekik is ugyanazokat kell teljesíteni, mint a Nyugat-Balkánnak, csak akkor kerülhetnek be, ha végig mentek azokon a lépéseken, amiken a többiek.”<sup>120</sup>*

Horváth Szabolcs hozzátette: *„Minden évben értékeljük, hogy melyik területen milyen előrelépés történt. Minden fejezet le van elemezve, hogy ki hol jár. Van ilyen értékelési rendszerünk is, ami egy 5-6 fokozatú skála, hogy ki mennyire felkészült melyik területen. A legfontosabb és legnehezebb a jogállamisági kérdések továbbra is. Ezek vannak a tárgyalások középpontjában általában. A többi területen eltérők a haladások, van, akinek pénzkérdés, van, akinek jogalkotási kérdés. Jelenleg egyik csatlakozó állam sincs még teljesen felkészülve egyik területen sem - kivéve Montenegró, Szerbia oktatás területén már lezárult a fejezet - a csatlakozásra. A fő kérdésekben még minden államnak jelentős tennivalói vannak.”<sup>121</sup>*

Úgy gondolom, hogy a nyugat-balkáni országok csatlakozási folyamata nemcsak politikai, illetve gazdasági reformoktól függ, hanem az identitásformálás és a nemzeti megbékélés

---

<sup>119</sup> EU-bővítés 2030: Ukrajna helyett a Nyugat-Balkán. (Letöltés ideje: 2023.09.28. <https://www.economx.hu/kulfold/eu-bovites-ukrajna-nyugat-balkan-eu-monitor.780261.html>)

<sup>120</sup> Vörös Tímea, Várhelyi Olivér szomszédságpolitika- és bővítésért felelős magyar biztos szakpolitikai asszisztense 2024. május 24.

<sup>121</sup> Horváth Szabolcs, Várhelyi Olivér szomszédságpolitika- és bővítésért felelős magyar biztos kabinetjének szakértője. 2024. május 24.

sikerességétől is. Véleményem szerint az Európai Uniónak egy világos stratégiát kellene kidolgoznia a térség számára, amely támogatja az európai értékek elfogadását, illetve figyelembe veszi a térség nemzeti identitásainak sokszínűségét. Az európai identitás megteremtése lehetne az a megbékélési eszköz, ami összeköti a nemzeteket. Úgy gondolom, hogy hasonló békítésről van szó, mint az integráció kezdetekor Franciaország és Németország esetében. Csak így lehetne sikeresen elősegíteni a régió integrációját, ami nem csak biztonsági, hanem gazdasági és politikai stabilitást is teremtené.

### **3. Az Európai Unió bővítési politikájának jövője a balkáni bővítés tükrében**

Generációk számára Európa mindig a jövő ígéretét hordozta magában. Ma az Európai Unió az a térség, ahol az európaiak egy négymillió négyzetkilométeres unióban élvezhetik a kultúrák, eszmék és hagyományok sokszínűségét. Az EU számos alkalommal válságok és kudarcok eredményeként fejlődött tovább. Az Európai Védelmi Közösségtől – amely végül soha nem valósult meg – az 1970-es évek valutaválságain át egészen a közelmúlt csatlakozási megszakításáig és elutasított népszavazásokig, Európa többször is fordulópont előtt állt. Mindezek ellenére mindig képes volt alkalmazkodni és fejlődni.<sup>122</sup>

*Charles Michel* meglepő kijelentést tett a 2023. augusztusi *Bledi Stratégiai Fórumon*, amely új lendületet adott az EU bővítésével kapcsolatos vitáknak. Az Európai Tanács elnöke azt javasolta, hogy az EU határozzon meg egy „világos célt” a bővítési politikája számára, amely mind az Unió, mind a csatlakozni kívánó országok számára iránymutató lehetne. Kifejezetten azt szorgalmazta, hogy 2030-ra az EU és a tagjelölt országok is legyenek felkészülve a csatlakozásra és a bővítés végrehajtására. Az uniós külügyminiszterek informális találkozásán *Várhelyi Olivér*, az EU szomszédság- és bővítéspolitikáért felelős biztosa, kijelentette, hogy ha az Európai Tanács valóban elkötelezett a 2030-as céldátum mellett, az egy pozitív előrelépés lenne. Ugyanakkor kiemelte, hogy a csatlakozás nem kizárólag időzítés kérdése; sokkal inkább azon múlik, hogy az EU és a tagjelölt országok mennyire mutatnak eltökéltséget és mennyire képesek teljesíteni a szükséges követelményeket. Hozzátette, egy újabb céldátum kijelölésének valódi jelentősége csak akkor válik érdemivé, ha mögötte konkrét tartalom áll. Ehhez az szükséges, hogy az Európai Bizottság és a tagjelölt országok is hivatalosan elkötelezzék magukat a céldátum mellett, továbbá kidolgozzanak egy részletes ütemtervet arról, hogyan

---

<sup>122</sup> Comisión Europea: *Libro Blanco Sobre El Futuro De Europa*. Reflexiones y escenarios para la Europa de los Veintisiete en 2025. Bruselas, 1.3.2017 COM(2017) 2025 final. 2.p.

lehet a kitűzött dátumra ténylegesen lezárni a csatlakozási tárgyalásokat. Ez magában foglalná a szükséges célok meghatározását, valamint azt, hogy mikor és milyen reformokat hajtanak végre mind az EU, mind a tagjelölt országok.<sup>123</sup>

Ez nem az első eset, hogy egy uniós vezető politikus céldátumot határoz meg a bővítés kapcsán. *Jean-Claude Juncker*, az Európai Bizottság korábbi elnöke is híressé vált egy kijelentésével, amikor hivatalba lépésekor közölte, hogy az ő bizottsági ciklusa alatt nem lesz újabb bővítési forduló. Ez így is történt, viszont a 2019-2024-es ciklusban sem történt bővítés az Európai Unióban. De pontosan mit is várna a Nyugat-Balkán a bővítéstől? *Voller-Szenci Ildikó* a következőképpen fogalmazott: „*Úgy gondolom, hogy ami látszik, az az, hogy a nyugat-balkáni lakosság nagy hányada EU-párti, mert tudják azt, hogy hogyha belépnek az EU-ba, akkor az nekik békét, nyugalmat, stabilitást hoz, ahol nem kell attól félni, hogy az ember él vagy hal-e. Tehát egyszer megvan a biztonságérzete, ami miatt úgy gondolják, hogy az Európai Unió része szeretnének lenni, a másik oldalon meg amit várnak, az az, hogy a jogrendszer átvételével megtisztul a gazdaságuk és az életvitelük, mert a Nyugat-Balkánon jelenleg nagyon erős a korrupció. Abban bizakodnak az emberek, hogy hogyha átveszik ezt a jogrendszert és megvalósul az ellenőrzési rendszer, ami egy EU-s tagsággal jár, akkor az nekik jó lesz és nem lesz különbség az élet tisztelete, a család tisztelete, a haza tisztelete stb. között. Az a fontos, hogy ez a fajta hitelessége az EU-nak megmaradjon, hogy az emberek tényleg azt gondolják, hogy amit odaviszünk az nekik jó.*”<sup>124</sup>

### **3.1. Lehetséges forgatókönyvek, illetve végső következtetések a balkáni bővítés tükrében**

#### **3.1.1. Optimista megközelítés**

A Nyugat-Balkán európai uniós csatlakozása évek óta a bővítéspolitikai diskurzus egyik legfontosabb kérdése. Az optimista forgatókönyv szerint a régió EU-hoz való csatlakozása nemcsak a Nyugat-Balkán, hanem az egész kontinens számára is előnyös lehet. Az optimista megközelítés szerint a Nyugat-Balkán EU-s csatlakozása hozzájárulna a régió politikai stabilitásához, hiszen az EU-tagság feltételei – különösen a jogállamiság, a demokratikus intézményrendszer és az emberi jogok tiszteletben tartása – erőteljes reformokat követelnek meg a csatlakozni kívánó országoktól. Ezek a reformok nemcsak a tagjelölt országok belső politikai stabilitását erősítik, hanem regionális szinten is javítják a konfliktuskezelési

---

<sup>123</sup> NÉMETH FERENC, OROSZ ANNA: *Egy váratlan bejelentés: Megvalósulhat-e az EU bővítése 2030-ra?* Magyar Külügyi Intézet. KE-2023/51. 2-4p.

<sup>124</sup> Voller-Szenci Ildikó, Várhelyi Olivér szomszédságpolitika- és bővítésért felelős magyar biztos kommunikációs szakértője. 2024. május 24.

mechanizmusokat. Az EU-hoz való csatlakozásra való felkészülés során az országok elköteleződnek a demokratikus elvek mellett, ami hosszú távon növeli a régió békéjét és biztonságát<sup>125</sup> Ezen kívül az EU-bővítés hozzájárulhat a régió konfliktusainak rendezéséhez. A Balkánon történelmi feszültségek és etnikai konfliktusok jellemzők, különösen Bosznia-Hercegovinában, Szerbiában és Koszovóban. Az EU csatlakozási folyamat részeként a tagjelölt országoknak meg kell oldaniuk ezeket a konfliktusokat és el kell fogadniuk a meglévő határokat, ami szintén hozzájárulna a térség békéjéhez és biztonságához. A konfliktusok rendezése és a jószomszédi viszony fenntartása kulcsfontosságú szerepet játszik az Európai Unió életében. Ezt Horváth Szabolcs is megerősítette: *„A bővítési perspektívában nagyon fontos, hogy az államok jó szomszédi viszonyt ápoljanak, elsősorban az uniós tagországokkal, meg azokkal, akik a bővítési körben benne vannak, tehát ez egy feltétel, hogy rendezett viszonyok legyenek. Konkrét példa erre Szerbia és Koszovó, benne is van Szerbia tárgyalási keretmegállapodásában, hogy rendeznie kell a viszonyát Koszovóval, ahhoz, hogy csatlakozni tudjon. Észak-Macedóniának is szükséges volt a görögökkel a megállapodás, illetve ott vannak a bolgárok, akiknél szintén fontos a viszonyok rendezése ahhoz, hogy előre tudjunk haladni.”*<sup>126</sup> Vörös Tímea ezt még kiegészítette azzal, hogy *„Látható, hogy Szerbiának van a legtöbb baja a szomszédos országokkal, viszont Észak-Macedónia Görögországgal van rossz viszonyban, ugye meg kellett változtatniuk a nevüket Macedóniáról Észak-Macedóniára Görögország miatt. Most pedig a bolgárokkal van a gondjuk, hiszen tulajdonképpen az egész nemzetet megkérdőjelezzük, a macedón nyelvet, identitást, nyelvet, hogy mint nép nem létezik. Szerintem a Balkánon a jószomszédi viszony nagyon rányomja a bélyeget a csatlakozási folyamat tempójára sokkal jobban haladhatna a csatlakozás, ha jobban menne köztük az együttműködés. Ha egymás között működne köztük minden, sokkal könnyebb lenne őket, mint egységet bevenni az EU-ba.”*<sup>127</sup> Véleményem szerint nagyobb hangsúlyt kellene fektetni az alapvető problémák megoldására a nyugat-balkáni régióban, hiszen amíg a történelmi sérelmek és ellenségeskedés dominál, addig nem fognak tudni előrelépni tulajdonképpen semmiben. A EU tulajdonképpen egységként kezeli őket, a lényeg tehát az, hogy habár minden nemzet különböző, mégis az ő esetükben az európaiság, illetve az európai identitás lehetne bennük az a közös húzóerő, ami elvezethetné őket az uniós csatlakozásig és nem mellesleg a megbékélésig. Ez a közös identitás

---

<sup>125</sup> Miszlivetz Áron: A Nyugat-Balkán bővítése, mint európai uniós stratégiai cél. (Letöltés dátuma: 2024.09.28. <https://www.ludovika.hu/blogok/ot-perc-europa-blog/2024/02/23/a-nyugat-balkan-bovitese-mint-europai-unios-strategiai-cel/>)

<sup>126</sup> Horváth Szabolcs, Várhelyi Olivér szomszédsságpolitika- és bővítésért felelős magyar biztos kabinetjének szakértője. 2024. május 24.

<sup>127</sup> Vörös Tímea, Várhelyi Olivér szomszédsságpolitika- és bővítésért felelős magyar biztos szakpolitikai asszisztense 2024. május 24.

lehetne az alapja annak, amitől azt érzik, hogy ők mindannyian egyek és egy egységhez tartoznak, azaz nem ellenségek, hanem partnerek, hiszen „egységben az erő” – szokták mondani. Meglátásom szerint a régió esetében is az figyelhető meg, hogy rossz helyen van a fókuszuk. Úgy gondolom, hogy ha az államok célja az uniós csatlakozás, akkor ahelyett, hogy például névváltoztatási ügyekkel foglalkoznak, a jószomszédi viszony és az együttműködés előmozdításában kellene inkább lépéseket tegyenek.

A Nyugat-Balkán EU-s csatlakozásának optimista forgatókönyve szerint ezen államok csatlakozása nagy gazdasági előnyökkel is járna. Magyarország Nemzetgazdasági Minisztere, Nagy Márton 2024. szeptember 24.-én részt vett a Berlini Folyamat keretein belül megvalósuló konferencián. Kiemelte: *„Magyarország és az Európai Unió érdeke is az, hogy a Nyugat-balkáni országok mielőbb csatlakozzanak a közösséghez, hiszen új lendületet adhatnak az uniós gazdaságnak, ami az európai versenyképesség megmentésének egy lehetséges formája lehet. A nemzetgazdasági miniszter felhívta a figyelmet arra, hogy Európának versenyképesebbé kell válnia, ha nem akar lemaradni globális versenytársaival szemben.”* Továbbá az EU-s tagság lehetőséget nyújtana a régió országainak a belső piac teljes körű kihasználására, ami ösztönözné a külföldi befektetéseket, a gazdasági növekedést és az infrastruktúra fejlesztését. A nyugat-balkáni országok számára az EU-s források és támogatások elérhetősége jelentős fejlődést hozhatna, különösen olyan területeken, mint az oktatás, a kutatás és az innováció. Ez hozzájárulhatna a régió gazdasági felzárkóztatásához és a helyi munkaerőpiacok fejlesztéséhez. A közös piac előnyeit élvező országok számára a kereskedelem növekedése is várható.<sup>128</sup>

Azonban fontos megemlíteni, hogy geopolitikai szempontból is előnyös lenne a csatlakozás az EU számára. A régió csatlakozása megerősítené az EU pozícióját a Balkánon, és csökkentené más külső szereplők, például Oroszország, Kína és Törökország befolyását. Az EU bővítési politikájának egyik célja, hogy megerősítse határait, és ezáltal növelje saját geopolitikai szerepét a világpolitikában. Az új tagállamokkal bővülő unió jobban fel tudná venni a versenyt a globális szinten más nagyhatalmakkal, mint például az Egyesült Államokkal, Kínával és Oroszországgal. A fentiekből látható, hogy a Nyugat-Balkán EU-s csatlakozásának optimista forgatókönyve számos előnnyel jár mind a régió, mind az Európai Unió számára. Politikai stabilitás, gazdasági növekedés és geopolitikai stratégia szempontjából egyaránt előnyös lenne, ha a régió országai csatlakoznának az unióhoz.<sup>129</sup>

---

<sup>128</sup> A Nyugat-Balkán Európai Unióhoz való csatlakozása megoldás lenne az EU versenyképességi problémáira. (Letöltés ideje: 2024.09.28. <https://kormany.hu/hirek/a-nyugat-balkan-europai-uniohoz-valo-csatlakozasa-megoldas-lenne-az-eu-versenykepességi-problemajara>)

<sup>129</sup> CSAPÓ DÁNIEL, REMÉNYI PÉTER: *Kína térnyerése a Nyugat-Balkáni országokban*. Mediterrán és Balkán Fórum, XII. évfolyam 1. szám. 2-4.p.

### 3.1.2. Pesszimista megközelítés

Az Európai Unió bővítési folyamata az utóbbi években lassult és egyre több szakértő és politikai elemző vetíti előre egy pesszimista forgatókönyv kialakulását, amely a bővítési folyamat elhúzódását, lassulását vagy esetleges megghiúsulását jósolja. Várhelyi Olivér szakpolitikai asszisztense kiemelte, hogy az Európai Unió bővítési folyamata a nyugat-balkáni országok esetében több politikai akadályba ütközött, amelyek akadályozzák a további integrációt. Vörös Tímea szerint a legjelentősebb probléma a térség stabilitásának hiánya, az egyes országok belpolitikai konfliktusai, illetve a korrupció, amelyek nem éppen megoldódni látszanak: „Kihívások vannak bőven. Ami még mindig nagy probléma a Nyugat-Balkánon az a jogállamiság, korrupció, szervezett bűnözés. Nekik ez jelenti a legnagyobb kihívást. Emellett Bosznia-Hercegovinában az etnikai megosztottság és a belpolitikai feszültségek azok folyamatosan megnehezítik a reformfolyamatok előrehaladását, amelyek szükségesek lennének az EU-csatlakozási feltételek teljesítéséhez, illetve Koszovó és Szerbia kapcsolata szintén hátráltatja az előrelépést.”<sup>130</sup>

Emellett az EU saját belső problémái is hozzájárulhatnak a bővítési folyamat elhúzódásához. Az utóbbi években az EU számos kihívással nézett szembe, mint például a Brexit, a gazdasági válságok, a migrációs nyomás, valamint a belső politikai megosztottság, amelyek mind elvonják a figyelmet a bővítési kérdésekről. Az EU egyes tagállamai, egyre szkeptikusabban állnak hozzá a további bővítéshez és inkább az EU belső megerősítését sürgetik. Az európai közvélemény egyes országokban szintén kevésbé támogatja a bővítést, attól tartva, hogy a további csatlakozók még inkább megosztanák az EU-t, vagy gazdasági terheket jelentenének. Ezek a belső politikai akadályok tovább növelik a bővítési folyamat elhúzódásának valószínűségét.<sup>131</sup> Véleményem szerint elsődleges feladatnak kellene lennie az Európai Unió belső problémáinak a megoldása, illetve a konszenzus kialakítása, hiszen ennek hiányában sosem fognak tudni megegyezni semmilyen kérdésben. Amíg az EU ilyen belső problémákkal küzd, egy esetleges bővítés valóban további feszültségeket szülne, az amúgy is feszült belső politikai helyzet miatt. Úgy gondolom az EU-nak hangsúlyt kellene fektetni a közös megegyezésre, illetve az ehhez szükséges lépések megtételére, hiszen amennyiben ez nem történik meg, az idő előrehaladtával a problémák erősödni fognak, ami politikai káoszhoz is vezethet, miközben a cél az államok összehangolt működése lenne. Véleményem szerint az

<sup>130</sup> Vörös Tímea, Várhelyi Olivér szomszédságpolitika- és bővítésért felelős magyar biztos szakpolitikai asszisztense 2024. május 24.

<sup>131</sup> Bemutatta az EU új bővítési mechanizmusát a magyar biztos. (Letöltés ideje: 2024.09.28. <https://www.portfolio.hu/unios-forrasok/20200205/bemutatta-az-eu-uj-bovitesi-mechanizmusat-a-magyar-biztos-414833>)

„egymásnak ugrás” helyett a közös célok, előnyök és fejlődés kellene a diszkurzus középpontjában álljon. Fontos azonban megjegyezni, hogy elgondolkodtató az a kérdés, hogy vajon a bővítés intenzívebb előrehaladás hiányának a hátterében állhat-e az a tény, hogy az EU is felismerte a belső működési problémáit, csak egyelőre nem tudja mit kellene tenni ennek megoldására? Továbbá felmerül az a kérdés is, hogy hogyha 27 tagállam nem tud megegyezni, akkor mi lenne, ha még többen lennének? Esetleg érzi az EU, hogy a nyugat-balkáni államok csatlakozása még instabilabbá tenné a közösséget? Véleményem szerint fontos lenne ezen tények felismerése, illetve ezen keretek között az együttműködés újra gondolása, ami megoldás lehetne a helyzetre. A probléma ezzel csak az, hogy amíg eltérő érdekek dominálnak, addig mindig széthúzás lesz. A nyugat-balkáni országok gazdasági helyzete is komoly aggályokat vet fel az EU-ban. A térség gazdasági viszonylag alulfejlettek az EU átlagához képest, és sok országban magas a munkanélküliség, különösen a fiatalok körében. Az infrastruktúra hiányosságai, az alacsony termelékenység és az államadósság szintje továbbra is jelentős akadályokat jelentenek a gazdasági felzárkózásban. Az EU aggódik amiatt, hogy ezek az országok hosszú távon nagyobb gazdasági támogatást igényelnének, és nem biztos, hogy képesek lennének gyorsan felzárkózni az uniós átlaghoz. Továbbá, a korábbi bővítési hullámok során is számos gazdasági problémával szembesült az EU, így a bővítési szkepticizmus erősödését gazdasági érvek is táplálják.<sup>132</sup> A Nyugat-Balkán EU-csatlakozásának késlekedése geopolitikai szempontból is veszélyeket hordoz magában. Az bővítés elhúzódása növeli annak a lehetőségét, hogy más harmadik országok, például Oroszország vagy Kína növelik befolyásukat a térségben: *„Szerbia erős kapcsolatot ápol Oroszországgal, illetve Szerbiában és Montenegróban jelen van Kína is. Ha kapnának jelet, hogy tényleg beléphetnek az EU-ban, akkor lehet, hogy eltávolodnának Oroszországtól és Kínától. Az EU-nak mindenképp előnyös lenne, ha a nyugat-balkáni régiót EU-s tagországok lepnék be, nem pedig kínai és orosz befektetők, hiszen ezáltal kiszoríthatnák Európából Kínát és Oroszországot, illetve védelmi szempontból sem elhanyagolható a kérdés. Kína gazdasági befolyása is növekszik, különösen az infrastruktúra-fejlesztési projektek révén, amelyek vonzó alternatívát jelentenek az EU-s források helyett. Ezek a külső hatások tovább bonyolíthatják a bővítési folyamatot, és hozzájárulhatnak a régió EU-s integrációjának lelassulásához vagy kudarcához.”* – magyarázta Vörös Tímea. A Nyugat-Balkán EU-s bővítésének pesszimista forgatókönyve valós veszélyt jelent, ha a jelenlegi tendenciák folytatódnak. Az EU és a nyugat-balkáni országok közötti együttműködés elengedhetetlen, de ha nem sikerül ezeket az akadályokat leküzdeni,

---

<sup>132</sup> Magyar Külügyi Intézet: A Nyugat-Balkán és az Európai Unió kapcsolatának jövője. (Letöltés ideje: 2024.09.28. <https://hiia.hu/a-nyugat-balkan-es-az-europai-unio-kapcsolatanak-jovoje/>)

akkor a bővítési folyamat tovább húzódhat, és akár évtizedekig is elmaradhat a térség integrációja.<sup>133</sup> Ahogy Vörös Tímea elmondta, a Nyugat-Balkánon jelen van már Oroszország és Kína is. Véleményem szerint ezen országok észrevették, majd kihasználták azt a szituációt, hogy amíg az EU belső problémákkal és az egymás közti ellentétes nézetekről való vitatkozással foglalkozik, addig ők szép lassan rátették a kezüket ezen régióra. Meglátásom szerint a Nyugat-Balkán országai számára az EU mondhatni hiteltelenné vált, hiszen az évek óta tartó ígéretések és várakozások ellenére még mindig nem uniós tagok, mivel nagyon sok követelménynek kell megfelelniük és még ha meg is felelnek és lezárnak egy csatlakozási fejezetet, az sem garancia semmire, hiszen bármikor újra nyithatják, sőt bármikor új csatlakozási feltétel is felmerülhet. Ha ezt szembe állítjuk azzal, hogy Kína és Oroszország a hitelért, a befektetésekért, illetve a projektek valószínűsítéséért nem támaszt jogállamisági, demokratikus, illetve emberi jogi feltételeket, látható, hogy amíg „az EU-nak semmi sem elég” amit csinálnak, addig hozzájuthatnak más forrásokhoz is, anélkül, hogy bármilyen feltételnek (jobban mondva inkább feltételeknek) meg kellene felelni. Ha nagyon egyszerű egy példával szeretném szemléltetni a két – egyébként ellentétes - szituációt, akkor a helyzet jelenleg úgy néz ki, hogy amíg Kína vagy Oroszország azt mondja, hogy: „Megadom a támogatást, ezt kérem érte”, addig az EU esetében ez valahogy úgy néz ki, hogy: „Megadom a támogatást, ezt kérem érte, de csak akkor kapod meg, ha...” Véleményem szerint ez a „ha”, illetve a mondhatni hitetgetés és a folyamatos visszautasítottság érzése az, ami miatt a Nyugat-Balkánnak csökken a lelkesedése az EU iránt és pontosan ez az érdekltség csökkenés ad teret annak, hogy nem zárkózik el másoktól.

### **3.2. A balkáni bővítés nyitott kérdései**

A Nyugat-balkáni országok bővítésével kapcsolatban számos megválaszolatlan kérdés is felmerült az EU mint intézményi rendszer és globális szereplő szervezeti-működési elveiről, felépítéséről, valamint a döntéshozatal mikéntjéről. Három olyan kulcsterület azonosítható, amelyek közvetetten befolyásolhatják a bővítéspolitika jövőjét: 1. hány új országot képes az EU befogadni; 2. összhangba hozhatók-e az uniós reformok a bővítési politikával; 3. lehetséges-e áttérni a kül- és biztonságpolitikában, valamint a bővítéspolitikában a minősített többségi szavazás rendszerére?<sup>134</sup>

Különböző elképzelések vannak arról, hogy az EU hány új taggal bővíülhet 2030-ig vagy a közeljövőben. Gyakran említik a 36 tagú Európai Uniót, amely magában foglalná a Nyugat-

---

<sup>133</sup> Vörös Tímea, Várhelyi Olivér szomszédsságpolitika- és bővítésért felelős magyar biztos szakpolitikai asszisztense 2024. május 24.

<sup>134</sup> NÉMETH, OROSZ, 2023. 7.p.

Balkán országait, valamint az úgynevezett „Társult Trió” országait: Ukrajnát, Moldovát és Georgiát. A jövőben egy 35-37 tagú EU-val kellene számolni, ahol Ukrajna (és esetleg Törökország) tagsága jelentősen átrendezné az unió belső politikai viszonyait, az erőforrások elosztását, és felszínre hozhatna kulturális és vallási feszültségeket. Aggodalmak merülnek fel amiatt, hogy ennyi tagállammal és az uniós belső reformok hiányában az EU működése megbénulhat, ami gyengítené globális szerepét, és elveszítheti jelentőségét. Az ellentétek várhatóan csak súlyosbodnak, ha az EU valóban 8-9 új tagállammal bővül 2030-ig. Az uniós reform egyik kulcskérdése az, hogyan lehetne átalakítani a döntéshozatali rendszert úgy, hogy az EU gyorsan és határozottan tudjon cselekedni a nemzetközi szinten, ezáltal hiteles globális szereplővé válva. Ugyanakkor a kisebb, kelet-közép-európai tagállamok többsége ragaszkodik az egyhangúsághoz, mivel attól tartanak, hogy ezzel szuverenitásuk egy újabb részét veszíténék el.<sup>135</sup> Emiatt pedig inkább úgy tűnik, hogy az EU belső reformja előtt nem képzelhető el új tagok felvétele. Az egyik fő kérdés az, hogy van-e tényleges tagállami akarat a bővítés felgyorsítására és folytatására. Az egy dolog, hogy a politikai diskurzus szintjén az ukrajnai háború visszahozta a témát (és történtek kis, inkább szimbolikus lépések), de elégedett lenne-e az összes, jelenlegi tagállam az új országokkal? Az EU jövőjét érintő belső kérdések, illetve a bővítéspolitika sorsa az elkövetkező évek legmegosztóbb és legégetőbb kérdésköreivé fognak válni.<sup>136</sup>

Összegezve tehát, a következő évek egyik legkomolyabb kihívása lesz az, hogyan tud az EU megbirkózni a bővítéssel és a belső reformokkal egyszerre. Egyrészt a tagállamok számbeli növekedése kihívást jelent a hatékony döntéshozatal szempontjából. Másrészt érthető a kisebb, kelet-közép-európai tagállamok aggodalma is, hogy érdekeik háttérbe szorulhatnak, különösen akkor, ha a nagyobb, gazdaságilag és politikailag erősebb tagállamok döntési pozícióba kerülnek. Véleményem szerint a bővítés előfeltételeként szükséges belső reformok megléte mellett azonban további nehézség, hogy a tagállamok közötti tényleges bővítési akarat is kérdéses. Az ukrajnai háború és a geopolitikai fenyegetések miatt valóban megnőtt a bővítéspolitika jelentősége, de ez több esetben csak szimbolikus támogatásban nyilvánul meg. Világossá válik tehát, hogy az EU-nak alapvető reformokat kellene végrehajtania, mielőtt új tagokat venne fel, különösen egy nagyobb léptékű bővítés esetén. Az EU jövője szempontjából létfontosságú, hogy az egyensúlyt megtalálja a tagállamok szuverenitásának tiszteletben tartása és a hatékony, cselekvőképes döntéshozatal között. Ha ezt a kihívást nem sikerül kezelni, az EU egysége és globális szerepe jelentősen gyengülhet.

---

<sup>135</sup> NÉMETH, OROSZ, 2023. 8.p.

<sup>136</sup> NÉMETH, OROSZ, 2023. 9.p.

## Irodalomjegyzék

### I. Könyvek, tanulmányok

A.SAJTI ENIKŐ: *Jugoszlávia széthullása*. Tiszatáj, 49. évf. 5. sz. / 1995. 59-64.p.

ALMÁSSY ESZTER: *Görögország európai integrációja*. In Kiss J. László – Gálik Zoltán (szerk.): *A huszonötök Európai*. Osiris Kiadó, Budapest, 2005.

ANGYAL ÁGNES: *Bosznia-Hercegovina: valóban az iszlám terrorizmus európai hídfőállása?* Külügyi és Külgazdasági Intézet, E-2016/2.

ARATÓ KRISZTINA, KOLLER BOGLÁRKA: *Az EU bővítési politikái és a bővítés jövője*. Dialóg Campus Kiadó. Budapest, 2018.

ARATÓ KRISZTINA, KOLLER BOGLÁRKA: *Európa utazása. Integrációtörténet*. 5. Sikerek és kudarcok. 5.4 Bővítés – a brit csatlakozás története három felvonásban. Gondolat Kiadó. Budapest, 2015.

ARATÓ KRISZTINA: *Sobering after a „Grim Wedding” – A Realistic Evaluation of Hungary’s Accession to the European Union*. Euroscepticism and European Integration, 2009.

Comisión Europea: *Libro Blanco Sobre El Futuro De Europa*. Reflexiones y escenarios para la Europa de los Veintisiete en 2025. Bruselas, 1.3.2017 COM(2017) 2025 final.

CSAPÓ DÁNIEL, REMÉNYI PÉTER: *Kína térnyerése a Nyugat-Balkáni országokban*. Mediterrán és Balkán Fórum, XII. évfolyam 1. szám. 1-18.p.

BIHARI RITA: *Radikalizmus a Nyugat-Balkánon*. Hadtudomány, 2020. évi lapszám. 165-168.p.

DAVID PHINNEMORE: *Stabilisation and Association Agreements: Europe Agreements for the Western Balkans?* Wolters Kluwer, 2003.

DINAN, DESMOND: *Europe recast. A history of European Union*. Boulder London, Colorado, 2004. Lynne Rienner Publishers.

DR. KERTÉSZNÉ DR. VÁRADI SZILVIA: *Az Európai Unió bővítésének jogi aspektusai*. Szeged, 2013.

FARKAS TÍMEA: *A nemzetivé válás problémája Bosznia-Hercegovinában a 20. században*. Kard és Toll, 2. 2006.

FEJES ZSUZSANNA, SZALAI ANIKÓ: *Államközi kapcsolatok*. Iurisperitus Kiadó. Szeged, 2019.

GRAAN, ANDREW: *European Integration and the Trials of Recognition in Postconflict Macedonia*. Slavic Review, 2010. LXIX/4. 835-858.p.

GRABBE, HEATHER: *The EU’s Transformative Power. Europeanization Through Conditionality in Central and Eastern Europe*. Palgrave studies in European Union politics, Palgrave Macmillan, London, 2006.

HIDE, ENRI: *Assessment of risks on national security/the capacity of state and society to react: Violent Extremism and Religious Radicalization in Albania. Albanian.* Institute for International Studies (AISS), Tirana, 2015.

HÓDI SÁNDOR: *A nemzeti identitás zavarai.* Forum Könyvkiadó. Újvidék, 1992.

ILLÉS IVÁN: *A Nyugat-Balkán országainak belső tagozódása.* In: HORVÁTH GYULA – HAJDÚ ZOLTÁN (SZERK.): *Regionális átalakulási folyamatok a Nyugat-Balkán országaiban.* MTA RKK Pécs, 2010.

JÜRGEN HABERMAS: *Können komplexe Gesellschaften einen vernünftige Identität ausbilden?* Frankfurt am Main, 1976.

KARIKÓ SÁNDOR: *Európaiság. Politikai és morális kultúra.* Áron Kiadó. Budapest, 2001.

KISS LILLA NÓRA, SZIEBIG ORSOLYA JOHANNA: *Közös Európai Életmód? Vitaindító gondolatok az európaiságról, az európai életmód fogalmának értelmezéséről.* Európai Tükör 2021/2.

KOLLER BOGLÁRKA: *Nemzet, identitás és politikai Európában.* L Harmattan Kiadó. Budapest, 2006.

LŐRINCZNÉ BENCZE EDIT: *Az Európai Unió bővítések elmélete és gyakorlata a horvát csatlakozás tükrében.* Győr, 2009.

MERKOVITY NORBERT: *Európai Identitás. A netpolgárok válasza egy nem létező fogalomra.* 2009.

MOLNÁR ALÍZ: *Az európai és a nemzeti identitás formálódó szerepe.* Prosperitas Junior, 2018. 1. szám. 114-124.p.

NAGY MARIANN: *Európai identitás és az Európai Unió.* Jog és Politikatudományi Folyóirat. V. évfolyam 2011/4. szám. 427-472.p.

NÉMETH FERENC, OROSZ ANNA: *Egy váratlan bejelentés: Megvalósulhat-e az EU bővítése 2030-ra?* Magyar Külügyi Intézet. KE-2023/51.

OROSZ ANNA: *Az EU és a Nyugat-Balkán (1.) Az Európai Bizottság nyugat-balkáni stratégiája.,* E2018/18. Külügyi és Külgazdasági Intézet, Budapest, 2018.

OROSZ ANNA, SZALAI MÁTÉ, WAGNER PÉTER: *A külföldi harcosok jelentette fenyegetés a „kalifátus” bukását követően.* Európai válaszok a hazatérők problémájának kezelésére, E-2019/35. Külügyi és Külgazdasági Intézet, Budapest, 2019.

PALÁNKAI TIBOR: *Globalizáció- Civilizációk- Európa.* Magyar Tudomány, 47. (108.) évf. 6. sz. / 2002. 814-827.p.

PINTÉR TIBOR: *A nyugat-balkáni országok identitása és az Európai Unióhoz való csatlakozásuk.* Tér-Gazdaság-Ember: a Széchenyi István Egyetem Kautz Gyula Gazdaságtudományi Karának tudományos folyóirata. 1. évf. 1. sz. / 2013. 105-117.p.

QEHAJA, FLORIAN, PERTESHI, SKENDER: *The unexplored nexus: Issues of Radicalisation and Violent Extremism in Macedonia*. Kosovar Centre for Security Studies, 2018.

REMÉNYI PÉTER: *A nyugat-balkáni területi rendezés és a térség új geopolitikája*. Mediterrán és Balkán Fórum, 13. évf. 3. sz. / 2019. 23-38.p.

REY, JOHANNES D.: *Kosovo*. In: *The influence of external actors in the Western Balkans*, Konrad Adenauer Stiftung, Sankt Augustin/Berlin, 2018.

RUGE, MAJDA: *Radicalization Among Muslim Communities in the Balkans: Trends and Issues*. 2017.

SEKULIC, DUSKO - MASSEY, GARTH – HODSON, RANDY: *Who Where the Yugoslavs? Failed Sources of a Common Identity in the former Yugoslavia*. American Sociological Review, 1994. LIX/1.

SHENNAN, ANDREW: *De Gaulle*. London, 1993, Longman.

SUTUS LÁSZLÓ: *A Nyugat-Balkán európai uniós csatlakozásának biztonságpolitikai aspektusai*. Publikon Kiadó, 2006.

SZILÁGYI ISTVÁN: *Félperiféria integrációja – Portugália az Európai Unióban*. In Kiss J. László – Gálik Zoltán (szerk.): *A huszonötök Európái*. Osiris Kiadó, Budapest, 2005.

TEPERICS KÁROLY, RÓZSA PÉTER: *Az Európai Unió bővítése és a csatlakozni vágyók szándékai a népszavazások tükrében*. Tér és Társadalom 18. évf. 2004/4. 135-148.p.

TÓTH TAMÁS: *Az európai identitás kérdőjelei*. Európaiság, 2001. 65-80.p.

TRIBL NORBERT: *Az alkotmányos identitás funkciója és alkalmazhatósága a szupranacionális térben*. Iurisperitus Kiadó, 2021.

VÁRADI SZILVIA: *Az Európai Unió bővítési mechanizmusa*. Universitatis Szegediensis: Acta Juridica Et Politica: Publicationes Doctorandorum Juridicorum, 2007.

## II. Jogforrások

Statute of the Council of Europe. Az Európa Tanács Alapszabálya. (1949) UNTC 1168. 86.p. Magyarország kihirdette: 1991. évi 71. tv.

Treaty establishing the European Economic Community. Az Európai Közösség Alapító Szerződése (Római Szerződés) 1957. (1958) UNTC 4300. 294 (p.3), 295 (p.2), 296 (p.2), 297 (p.2), 298 (p.3). Magyarország kihirdette: 1997. évi 50. tv.

Az Európai Unió Hivatalos Lapja, C 321 E/34, 2006. december. 29.

Treaty on the European Union (Article 49.) Az Európai Unióról szóló Szerződés (49. cikk). 1992. (1993.) UNTC 30615. 1755, 1756, 1757, 1758, 1759. Magyarország kihirdette. 1998. évi 1. tv.

Brdó nyilatkozat, 2021. október 6.

Commission Communication to the Council and European Parliament on the Stabilisation and Association Process for the Countries of South-Eastern Europe. Bosnia and Herzegovina, Croatia, Federal Republic of Yugoslavia, former Yugoslav Republic of Macedonia and Albania. COM (1999) 235 final. Brussels. 26. 05. 1999

Comisión Europea: *Libro Blanco Sobre El Futuro De Europa*. Reflexiones y escenarios para la Europa de los Veintisiete en 2025. Bruselas, 1.3.2017 COM(2017) 2025 final.

Treaty on the European Union (Article 6.) Az Európai Unióról szóló Szerződés (6. cikk). 1992. (1993.) UNTC 30615. 1755, 1756, 1757, 1758, 1759. Magyarország kihirdette. 1998. évi 1. tv.

### III. Saját források

Horváth Szabolcs, Várhelyi Olivér szomszédságpolitika- és bővítésért felelős magyar biztos kabinetjének szakértője. 2024. május 24. (Interjú)

Voller-Szenci Ildikó, Várhelyi Olivér szomszédságpolitika- és bővítésért felelős magyar biztos kommunikációs szakértője. 2024. május 24. (Interjú)

Vörös Tímea, Várhelyi Olivér szomszédságpolitika- és bővítésért felelős magyar biztos szakpolitikai asszisztense 2024. május 24. (Interjú)

### IV. Online források

A Nyugat-Balkán Európai Unióhoz való csatlakozása megoldás lenne az EU versenyképességi problémáira. (Letöltés ideje: 2024.09.28. <https://kormany.hu/hirek/a-nyugat-balkan-europai-uniohoz-valo-csatlakozasa-megoldas-lenne-az-eu-versenykepességi-problemajara>)

An official EU website: Culture and Creativity – Promoting our European way of life: Finding connections in cultural diversity (Utolsó elérés: 2023.04.18. <https://culture.ec.europa.eu/creative-europe/projects/priorities-2019-2024/european-way-of-life>)

Az Európai Unió hivatalos weboldala. Az EU bővítése. Mit jelent a bővítés? (Utolsó elérés: 2024.08.12. [https://european-union.europa.eu/principles-countries-history/eu-enlargement\\_hu](https://european-union.europa.eu/principles-countries-history/eu-enlargement_hu))

Bemutatta az EU új bővítési mechanizmusát a magyar biztos. (Letöltés ideje: 2024.09.28. <https://www.portfolio.hu/unios-forrasok/20200205/bemutatta-az-eu-uj-bovitesi-mechanizmusat-a-magyar-biztos-414833>)

Bertelsmann Stiftung, BTI 2024. Country Dashboard. Region Ostmittel- und Südosteuropa: Nordmazedonien. (Letöltés ideje: 2024.09.28. <https://bti-project.org/de/reports/country-dashboard/MKD>)

Bertelsmann Stiftung, BTI 2024. Country Report. Albania. (Letöltés ideje: 2024.09.28. <https://bti-project.org/de/reports/country-report/ALB?cHash=015fd1339ed0e556f9c4d2697f566e05>)

Bertelsmann Stiftung, BTI 2024. Country Report. Albania. EU Neighbourhood and Enlargement. (Letöltés ideje: 2024.09.28. <https://bti-project.org/de/reports/country-report/ALB?cHash=015fd1339ed0e556f9c4d2697f566e05>)

Blue Europe: The struggle of North Macedonia for EU Accession: Gazing at the 2024 Elections. (Letöltés ideje: <https://www.blue-europe.eu/analysis-en/short-analysis/the-struggle-of-north-macedonia-for-eu-accession-gazing-at-the-2024-elections/>)

Bohumil Dolezal politikai jegyzetei: *A nemzeti identitás és a nemzeti program*. (Utolsó elérés: 2024. 08. 28. <http://www.bohumildolezal.cz/mg/mgu005.htm>)

Cél az európai életmód előmozdítása (Utolsó elérés: 202.10.08. <https://demokrata.hu/vilag/cel-az-europai-eletmod-elomozditasa-184045/>)

Consejo de la Unión Europea: Declaración conjunta a la prensa tras la 12. reunión del Consejo de Estabilización y Asociación UE-Albania. (Letöltés ideje: 2024.09.18. <https://www.consilium.europa.eu/es/press/press-releases/2023/03/16/joint-press-statement-following-the-12th-meeting-of-the-eu-albania-stabilisation-and-association-council/>)

EU-bővítés 2030: Ukrajna helyett a Nyugat-Balkán. (Letöltés ideje: 2023.09.28. <https://www.economx.hu/kulfold/eu-bovites-ukrajna-nyugat-balkan-eu-monitor.780261.html>)

EU-Nyugat-Balkán csúcstalálkozó, Bro pri Kranju, Szlovénia, 6 október 2021. (Letöltés ideje: 2024.10.07. <https://www.consilium.europa.eu/hu/meetings/international-summit/2021/10/06/>)

Europäische Kommission - EU-Erweiterung. 20 Mythen und Fakten über die Erweiterung. Zu viele Länder? Wann wird der Erweiterungsprozess enden: Sollten wir die Grenzen der EU nicht ein für allemal festlegen? Luxemburg, European Commission: Bosnia and Herzegovina. (Letöltés ideje: 2024.09.28. [https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/enlargement-policy/bosnia-and-herzegovina\\_en?prefLang=es](https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/enlargement-policy/bosnia-and-herzegovina_en?prefLang=es))

JUNCKER, JEAN-CLAUDE: *Prioritásaim*. (Letöltés dátuma: 2024.08.10. <http://juncker.epp.eu/node/1579>)

Las prioridades de la Comisión Europea 2019-2024. (Letöltés dátuma: 2024.10.08. [https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/priorities-2019-2024\\_es](https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/priorities-2019-2024_es))

Magyar Külügyi Intézet: A Nyugat-Balkán és az Európai Unió kapcsolatának jövője. (Letöltés ideje: 2024.09.28. <https://hiia.hu/a-nyugat-balkan-es-az-europai-unio-kapcsolatanak-jovoje/>)

Miszlivetz Áron: A Nyugat-Balkán bővítése, mint európai uniós stratégiai cél. (Letöltés dátuma: 2024.09.28. <https://www.ludovika.hu/blogok/ot-perc-europa-blog/2024/02/23/a-nyugat-balkan-bovites-mint-europai-unios-strategiai-cel/>)

Moving the European Thinking Forward.: Albania's EU Membership Process. (Letöltés ideje: 2024. 09.18. <https://em-al.org/en/albanias-eu-membership-process/>)

Oficina de Publicaciones de la Unión Europea: Ampliación de la UE: *20 Mitos y Realidades acerca de la ampliación*. 16.p. (Letöltés dátuma: 2024.08.12. <https://op.europa.eu/es/publication-detail/-/publication/0c9d9c2a-7e25-4e79-bd82-8dd1a14407d5>)

Putting Reconciliation in the Western Balkans Back onto the EU Enlargement Agenda (Letöltés ideje: 2024.10.08. <https://www.wilsoncenter.org/article/putting-reconciliation-western-balkans-back-eu-enlargement-agenda>)

Rede von Willy Brandt vor dem Bundestag über die Europapolitik der Bundesregierung (Bonn, 15. Dezember 1967) in: Verhandlungen des deutschen Bundestages. 5. Wahlperiode. 145. Sitzung vom 15. Dezember 1967. Stenographische Berichte. Hrsg. Deutscher Bundestag und Bundesrat. 1967. Bonn.

Understanding Push and Pull Factors in Kosovo: Primary Interviews with Returned Foreign Fighters and their Families. UNDP, 2017.

Web oficial de la Unión Europea. Relaciones con la UE. La Unión Europea y Bosnia y Herzegovina.